

Maak

Yesu pi wel wiak kutömweri sëen wë krismaki 35 pöta ök won sëen Maak puuk Yesuu ngön ompyaö epët retëng ëa. Maak yapin nent Son pöp Yerusalem kak wilën wë Pitaare Pool kaamök elmëa. Pi Rom omnaröaan retëng ëa. Rom omnarö pöt, weëre kosangötön kön wiin ompyaö yaauro yak pi Yesuu ya retëng weëre kosangring mëneimauta ngönte retëng ëa.

Pöt epël wia.

Ngön ompyaut ngës rëaut *1:1-13*

Yesuu Kalili yangerak ya mënaut *1:14-9:50*

Kalili yangerakaan Yerusalemë saut *10:1-52*

Yerusalem kak Yesuu naë oröaut *11:1-15:47*

Yesu wal ëaut *16:1-8*

Yesuu ëö pet elmëaut *16:9-20*

Son i yamëaupök ngönën ök maima

(Matiu 3:1-12; Luk 3:1-18; Son 1:19-28)

¹ Yesu Kristo Anutuu Ruup pim ngön ompyaut ngës rëak epël oröa. ² Aisaia Anutuu tektek ngön yaaupök epël retëng ëa.

“Kat wi. Ne omën nem ngönte waup wes mëen wet rapnaat.

Puuk nim kanö ningësëpnaat.

³ Yang pultakaan omën nampök epël ya.

‘Aköpëën kanö wotpil weseë. Ngësak ompyaö panë weseë.’”

⁴ Aisaia pim retëng ëa pöl Son i yamëa pöp yang pultak oröak ngön epël ëa. “Arim utpetat sëp wasën ne ar i nimëëmaan. Pël ëën Anutuuk arim utpetat ent ë nuulapnaan.” ⁵ Pël maan Yutia

yangrakaanre Yerusalem kakaan omën narö selap pim naë sê ngön kat wiak pitëm ketre saunat tekeri wesak ök maan Sonök Yotan imeri i momëa.

⁶ Son pöp pim ulpëen kosangëp pol kamel ëpötök ket ëak mëak wëa. Pël ëak pol koröpöök yepat ket ëaö naö urëëa. Ën pim kaömp pöt ngëntre mop pëen neima. ⁷ Ngönte pöt epël ök maima. “Omën nem ënëm waisëpna pöp pim weëre kosangtak nemët il wasëpnaap. Ne utpet epopök pim ing korötepar wii nemowilnganëëp. ⁸ Ne i yaaptaring yanimë. Puuk pöt Ngëengk Pulöök nimëëpnaat.”

Sonök Yesu i momëa
(*Matiu 3:13-17; Luk 3:21-22*)

⁹ Akun pötak Yesu Nasaret kak Kalili yangerakaan sê oröön Sonök Yotanëk i momëa. ¹⁰ Pël ëen imeriaan yaaprem itaangkën kutömwer këm nga ëen Pulö ekëpë ök sak pim rangk irëa. ¹¹ Pël yaëen kutömweriaan ngön nent epël mëëa. “Ni nem Ruup. Ne nimëen ya kë sak niin kent panë yaalni.”

Setenök Yesu morök elmëa
(*Matiu 4:1-11; Luk 4:1-13*)

¹² Pël yemaan Pulöök tapëtakëer yang omën wonrekë wes mëen sa. ¹³ Pörek sê akun 40 wëen Setenök morök elmëeima. Pi animauröa tektrak wëen enselöröak kaamök elmëeima.

Yesu pim yaat ngës rëa
(*Matiu 4:12-17; Luk 4:14-15*)

¹⁴ Son wii kaatak moulmëen wëen Yesu pi Kalili yangerak sê oröak Anutuu ngön ompyaut war wesak epël ök mëëa. ¹⁵ “Akun temanöm yesën Anutuuk peene wa ngaöök nimëëpnaan yaë. Pötaanök lup kaip tiak ngön ompyaut wak taë weseë.”

*Yesuuk ru kong nent pimëen koira
(Matiu 4:18-22; Luk 5:1-11)*

¹⁶ Yesu pi Kalili i kaõ pöökë pouuk yesem itaangkën omp nanang naar, Saimonre nangap Entru, piarip i kaõ pöök iir yoolaan itena. Pi-arip i kaõ imënörö korak wes mëak mon wa pël eim wëa. ¹⁷ Pël ëen epël mëëa. “Arip nem ënëm waiseë. Pël ëen nook arpim i kaõ imënörö yewan pi tapël omnaröeta önëen niulëëmaan.” ¹⁸ Pël maan piarip tapëtakëer piarpim iiröt om wiak pim ënëm sa. ¹⁹ Pël ëen pi kot nent ëngkël yesem itaangkën omën nanang munt naar Semsre nangap Son, Sepeti pim ruaar, piarpim wangaöökë rangk iiröt ompyaö yewasem wëen itena. ²⁰ Pël ëak piaripön ngön maan piarpim pepap Sepeti pim ya omnaröaring wangaöök wëen sëp mowesak Yesuu ënëm sa.

*Yesuuk urmerap waö ë momëa
(Luk 4:31-37)*

²¹ Pël ëak pit Kapaneam kak së oröak kët kë yesautak Yesu pi Yuta omnaröa ngönën tuptak së ilëak ngës rëak ngönën ök mëëa. ²² Pël yaëen omnarö pim ngöntaan yaan panë sa. Pi pepapök öngpököt wa kotiak maan ngön kosangötë ngarangköröa ngön yaaut il mowesa. ²³ Pël yaëen akun tapëtak ngönën tup pöta kakaati omën urmerap pim lupmeri wëaö nampök Yesuun ngön ëak epël mëëa. ²⁴ “Elei, Yesu Nasaretaanëp. Ni ten tol elniim? Ni utpet niwasumëak waisan koröp. Ne niin ëwat wë. Ni Anutuu naëaan Omën Ngëëngkëp.” ²⁵ Pël maan Yesuuk urmer pöpön ngön kosang mëak epël mëëa. “Ni ngön angan. Omën pipop

sëp mowesak oröak së.” ²⁶ Pël maan urmerap orööpënëak omnamp mök ë moolaan së ngentiak wiaan ngönëer oröak sa. ²⁷ Pël ëen omnarö yaan panë sak neneren epël mëä. “Elei, epët oröpët? Ngön epët maim nent. Weëre kosangring maan urmeraröeta pim ngön ngaarëk yëo.” ²⁸ Pël ëen ngön pöt ulöl sak Kalili yanger pangk ëa.

*Yesuuk Pitaë lëlamöp ompyaö mowesa
(Matu 8:14-15; Luk 4:38-39)*

²⁹ Akun pötak ngönën tuptakaan oröak Sem-sre Sonring Saimonre Entru piarpim kaatakë sa. ³⁰ Pël ëak Saimon pim öng lëlamöp yauman koröp es nga yeem wiaan teënt Yesuun ök mëä. ³¹ Ök maan pim naë së moresi moröak wal ë moulmëen tapëtakëer koröp es nga pöt won sëen kaömp ar ë mena.

*Yesuuk omën selap ompyaö mowesa
(Matu 8:16-17; Luk 4:40-41)*

³² Wiap kan pötak këtëp yeilaan omën kak pörek wëaurö pit omën yauman yaauröere urmerarö pitëm lupötë wëaurö pourö pim naë wak sa. ³³ Pël ëen kak pörekörö ka kanrak së rongan ëa. ³⁴ Pël ëen yauman ke nentere nent yaaurö ompyaö mowesak urmerarö selap waö ë momëa. Pël ëak urmerarö pim songönte ëwatörö yak tekeri wesak apanëak nga mëä.

*Yesu pi Kalili yangerak ngönën ök maö sa
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Röök nginömöoring ëlpam këëkë newalën wiaan wal ëak yang lup omën won nentak së Anutuun ök mëä. ³⁶ Pël ëen Saimonre pim karurö piin ap wasö ënëm së ³⁷ koirak epël mëä.

“Omnarö niin ap yewas.” ³⁸ Pël maan epël mää. “Tiar ka munt temanöm wia pötëeta ngönën ök maö sëpa. Ne ya pöt mëmpëak waisaup.” ³⁹ Pël mëak Kalili yangerak ka wieëa pötë së ngönën tupötë ngönën ök maöre urmerarö waö ë më pël ëeim wakaima.

*Yesu pi omën kësë ëa namp ompyaö mowesa
(Matiu 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Omën kësë ëa namp pim naë së rar rë mowesirak epël mää. “Aköp, ni ompyaö newasumëak pöt yok pangk ompyaö newasumëet.” ⁴¹ Pël maan Yesu pi piin yaköm ëën mores el mëak pim rangk mowiak epël mää. “Pël elniimëak yeëerek ompyaö së.” ⁴² Pël maan tapëtakëer pim kësëat won sa. ⁴³ Pël ëën teënt wes yamëem pepanöm mëak epël ök mää. ⁴⁴ “Epël yaalni epta ngönte omnaröen ök manganok om el wesak së nim koröpö kiri ar yaaö nampön pet elmë. Pël ëak omnarö nim ompyaö san pöt ëwat sëpnaan Moses pim ngön kosangta wia pöl kiri ar ëëm.” ⁴⁵ Pël ëën Yesu pi ka kaöatë yoolök naaröön ëlëep omën wonötë wëen omën nalaan nal wëaurö pim naë seima.

2

*Yesuuk omën kosat kël wa namp ompyaö
mowesa
(Matiu 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹ Wë ënëmak akun nentak Yesu pi kaalak Kapaneam kak së oröak ka nentak së wëen ka reparö kat wiak ² pim ka wëa pötak së wa top ëak peö ëën ka kanëreta il wariak wëa. Pël ëën Yesuuk pitën ngönën ök yemaan ³ omën mor kong nent pöröak omën kosat kël wa namp urtak wiak wak së oröa.

⁴ Pël äak pim naë mowiipënëak omën selap peö äak wëen pomp äak kaata ngaarëk is Yesuu wëaurek ka möör wak omnamp urtaring wes mëen irëa. ⁵ Pël ëen Yesu pitëm kön wi kosang yewesauten itenak omën kosat kël wa pöpön epël ök mëëa. “Nem ruup, ne yok nim saunatë kangut ent ë yanuulak.” ⁶ Pël yemaan ngön kosangötë ngarangk pörek wëa narö kat wiak epël kön wia. ⁷ “Elei, omën epop pi oröp ëënak epël ya? Pi, ‘Ne yok nim saunatë kangut ent ë yanuulak,’ pël yemaan Anutuu yapinte wa ngep yaalmë. Ya pöt Anutu pimtëetep.” ⁸ Pël yaëen Yesu pitëm könötön pim könöök itenak epël mëëa. “Arim lupötë tol ëënak kön ke pil yawi? ⁹ Nem omën kosat kël waupön, ‘Nim saunatë kangut ent ë yanuulak,’ ngön pël yemak pöt kengkënte. Pöt ar ngön pöta këet tekeri nasën ëen nem ngön pöt yaap ma kaar pël newasngan. Ën nem omnampön, ‘Wal äak së,’ ngön pël yemak pöt könömët. Pöt nem ngön pöta këet tekeri sëen ngön pöt yaap ma kaar pël wasënëet. ¹⁰ Pötaanök ar ne kaar wonöp Omën Këep e yangerak wë weëre kosang wak saunatë kangut ent ë yemoolak pöten ewat sënëak epël ök yemaan iteneë.” Pël mëak kosat kël wa pöpön epël mëëa. ¹¹ “Ne epël niamaan kat wi. Ni wal äak korumönte wak nim kaatakë së.” ¹² Pël maan pi wal äak tapëtakëer korumönte wak pit pouröa itöök kan sa. Pël ëen yaan sak Anutuun ping wesak epël ök mëëa. “Tiar omën ke epël nenten itnaangkën äaut.”

*Yesuuk Liwai pimëen koira
(Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Yesu pi pël äak kaalak i kaö eöökël yesën omën selap pim ënëm sëen ngönën ök mëëa. ¹⁴ Pël äak pörekaan së Liwai, Alpias pim ruup, pim mon yewaö kaatak wëen itenak epël ök mëëa. “Nem ënëm elnë.” Pël maan pi wal äak pim ënëm sa.

¹⁵ Pël äak Yesuun yas maan pim kaatak së wel aisëak kaömp yenën takis yewaöre utpet yaaö munt narö kësang piire pim ruuröaring kaömp ngawi na. Omën ke pilorö kësang pan pim ënëm sa pötaanök. ¹⁶ Pël ëen Parisi omën ngön kosangötë ngarangk narök itaangkën pi omën utpet yaauröere takis yewauröaring kaömp ngawi yenën pim ruuröen epël mëak pëel mëëa. “Arim rë yanuulaup, pi tol ëënak omën takis yewauröere utpet omnaröaring kaömp ngawi yen?” ¹⁷ Pël maan Yesu kat wiak kangiir epël mëëa. “Omën yauman wonörö rota ngësë nasën. Yaumanringörökëer rotaaröa ngësë sa yaë. Ne omën pitëmtën kön wiin wotpilörö pël yewas pörö lup kaip tiipnaan memëak newaisën. Won, omën pitëmtën kön wiin saun yaaurö pël yewas pörö ngön ök maan lup kaip tiipënëak waisaup.”

*Kaömp ngës yooläauta ngönte
(Matiu 9:14-17; Luk 5:33-39)*

¹⁸ Akun pötak Sonë ruuröere Parisi omnaröa ruurö kaömp ngës olëak wëa. Pël ëen omën narö Yesuu naë së epël mëak pëel mëëa, “Sonë ruuröere Parisi omnaröa ruurö kaömp ngës olëak wë. Ën nim ruurö tol ëënak pël naën yaë?” ¹⁹ Pël maan Yesuuk kangiir epël mëëa. “Omën namp öng öpënëak yeem pim karuröaring wëen karuröak yaköm ëen kaömp ngës olëak öpën ma?

Won. Pitring wëen kaömp ngës olëak naöpan. ²⁰ Ënëmak omën naröak pi wak kama ulmëen akun pötakökëer pim karurö yaköm ëen kaömp ngës olëak öpnaat. Pöl pit ne kama neöpna pötakökëer nem ruurö neen yaköm ëen kaömp ngës olëak öpnaat.

²¹ “Omën namp poë koröp ngolöpöökaan kaö nent ilak ulpëen ngaanëpë keliaurek wiak korir namëëpan. Pël ëëpna pöt poë koröp ngölöp pötak ulpëen ngaanëp weruun ilak kaak sëpnaat. ²² Ën omën namp i kep pol koröpwerring ket ëa ngaan pötak wain i ngolöpët kolön yok pangk naëpan. Pël ëëpna pöt wain i pöt kep wetak pol koröp pöt sak il ngentiin iit orö sëpnaat. Pël ëen pol koröpwerta utpet ëëpnaat. Pötaanök wain i ngolöpët kep ngolöptak lë mëëpna pötak pangk ëëpnaat.” Yesuu pël mëëa pöta songönte epët. Mosesë ngön kosang ngaanötre pimtë ngön ngolöpöt pangk irikor naëpan pötenök mëëa.

*Akun kë yesauta ngönte
(Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesure pim ruurö pit rais yaöökë lup yesem ruurö ulöp narö töa. ²⁴ Pël yaëen Parisi naröak piin epël mëëa. “Kë yesa akun ngëëngktak pitëm ya yamëngk pipotön pepanöm wia. Pit tol ëënak yaë?” ²⁵ Pël maan Yesuuk epël ök mëëa. “Tewitre pim omnaröa kaömp won wë këënëen ëa pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? ²⁶ Apaiata pim kiri ar yaaö wotöök sak wëa akunetak Tewit pi Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së kaömp Anutuu ëöetak wieëa pöt kiri ar yaaurökëer nëmpnaan

omën pasurö nëmpanëak nga yaaut wak pimënt nak pim omnarö karut mangkën na. Pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?” ²⁷ Pël mëak epël mëëa. “Anutu pi omnarö kaamök ëëpënëak akun kë yesaut ket ëa. Pi akun kë yesaut kaamök ëëpënëak omnarö ket naën. ²⁸ Pötaanök Omën Këëp ne kë yesa akun ngëëngk pöta pepap. Nem kentöök akun eptak nem ruuröen omnant ëëpnaan memaat.”

3

Yesuuk omën kël wa namp ompyaö mowesa (Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Akun nentak Yesu pi kaalak ngönën tupta kakaati ilëak itaangkën omën mores kël wa namp wëa. ² Pël ëën omnarö pit Yesuuk akun ngëëngktak ompyaö wasën pöt ngön yaatak ulmëëpënëak ngai yeem wëa. ³ Pël ëën puuk omën mores kël wa pöpön epël mëëa. “Wal ëak wais itëkëël tau.” ⁴ Pël mëak omnaröen epël pëël mëëa. “Kë yesa akun ngëëngktak omnarö ompyaö elmëëpen ma utpet elmëëpen? Omnarö ompyaö mowasëpen ma utpet mowasëpen?” Pël maan pit nerek nemaan. ⁵ Pël yaëën pi pitëm lup kosang yaauten ya këlangön ëën nga it nalnal elmë pet irak omën pöpön epël mëëa. “Nim mores el më.” Maan mores el mëën kosang sa. ⁶ Pël ëën Parisi omnarö ka tomök së tapëtakëër Erotë omnaröaring pit tol ëak Yesu mëmpën pöta ngönte kopëta wesa.

Omnarö i kaöök wa rongan ëa

⁷ Yesu pi pim ruurö koirak i kaöök së wëën Kalili yangerakaan omën selap pan pitëm ënëm sa.

Pörö pëen won, Yutia yangerakaanre ⁸ Yerusalem kakaan, Itumia yangerakaanre i Yotanë engk komuntakëlaanre Taiaare Saiton ka pöörarëaan omën selap pan pim yaautön kat wiak së oröa. ⁹ Pël ëen omën selap pörö pi ngepre un elmëëpanëak pim ruröen wang naö temanöm wes ulmëëpënëak mëëa. ¹⁰ Omën selap pan ompyaö mowesa. Pötaanök omën ëmpölre yaumanörö pi mësël elmëëpënëak së ngepre un elmëëpanëak wangaöön mëëa. ¹¹ Pël ëen omën urmeraröaringöröak Yesuun itenak pim ingrak rar rë wesirak ngön ëak epël mëëa. “Ni Anutuu Ruup.” ¹² Pël yemaan pit pim songönte tekeri wesak apanëak kosang wesak nga mëëa.

*Yesuuk pim ngön yaaö omën 12 pörö wa ulmëa
(Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Wë akun nentak pimënt rosir naöök së wë pim ru öpënëak kent kön wiauröen yas maan pim naë së rongan ëa. ¹⁴ Pël ëen omën 12 pörö ru wesak piiring wë ngönën ök maöre ¹⁵ urmerarö waö ë momë pël ëëpënëak mëëa. ¹⁶ Pim omën 12 ëak wa ulmëa pörö eporö. Saimonön yapin ngolöpët Pita mëëa. ¹⁷ Pël ëak Sems Sepeti pim ru-pre nangap Son, piaripön yapin ngolöpët Poanesis mëëa. Tiarim ngöntak tangre kaö pöta ökaar pël apenaat. ¹⁸ Ën Entruure Pilip, Patolomiuure Matiu, Tomasre Sems Alpiasë ruup, Tatiasre Saimon Selot pël yamëëa pöp pi ngaan Rom kamanëp sëp mowasëpënëak aima omën tok pötakaanëp pi-ire ¹⁹ ën Yutas Keriot kakaanëp Yesuun kup mowipnaap.

*Yesure Pielsepulë ngönte
(Matiu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Yesu pi kaatak sē wēen omēn kēsang pan kaalak wa top yaēen pit ruurōa kaōmp nēmpna mopēt won ēa. ²¹ Pēl yaēen pim ēlre nang kat wiak, “Kōn irikor yaalmē,” pēl mēak koirēpēnēak sa.

²² Pēl ēen ngōn kosangōtē ngarangk Yerusalem kakaan sa pōrōak epēl mēēa. “Urmerarōa kaōap, Pielsepul, pim lupmeri wēen pōpē weēre kosangōok urmerarō waō ē yamē.” ²³ Yemaan wa top elmēak ngōn nokoliil nent epēl mēēa, “Setenök tol ēak pimēnt waō elmēēpēn? ²⁴ Yang nerakē omnarō pitēm naē nga orōon nener mēnak kom ēak pōt naōn ēēpnaat. ²⁵ Ēn ka kopēt nentak wēaurō tapēl nener mēnak kom ēēpna pōt repak sēen ka kosaō wiaapnaat. ²⁶ Tapēl Setenök werak pimēnt mōak waō elmeēpna pōt pangk kosang sak naēn ēēpnaat. Pi kō sēpnaat. ²⁷ Omēn nga namp wēen munt nampōk pim kaatak ilēak omnant naōpan. Wet rēak omēn nga pōp wii tē wiakōk pim omnant pout öpnaat. Nga pōp Seten.

²⁸ Ne yaap niamaan kat wieē. Omēn utpet ke nentere nent ēak Anutuun utpet wesak mapna pōt Anutuuk omēn utpet pōt poutē kangut yok pangk kērē moolapnaat. ²⁹ Ēn namp pi Ngēēngk Pulōon utpet wesak tapēl mapna pōp pim saun pōta kangit ent ē nemoolapan, om kosang wiaapnaat.” ³⁰ Ngōn pipēt, “Pim lupmeri urmerap wē,” mēēa pōtaanōk pil mēēa.

*Yesuu ēlre nangarōa ngōnte
(Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Ngōn pipot ök yamēem wēen pim ēlre nang ka tomök sē wē orōöpēnēak kakaatiil ngōn wes mēa.

³² Pēl ēen Yesu pi omnarōa öngpök wēen epēl ök

mëëa. “Nim ëlre nang tomök wë niin ya.” ³³ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Nem ëlre nang talörö?” ³⁴ Pël mëak omën wirö wa taap elmëak wëa pöröen iteneë epël mëëa. “Nem ëlre nang pörö eporö. ³⁵ Omën Anutuu këm ngön ngaarëk yeö piporö nem ëlre nangarö pël yaë.”

4

Omnant öpöt olëauta watepang ngönte (Matiu 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Yesu pi kaalak i kaö ëöök së këëkë wesak ngönën ök mëëa. Pël yaëën omën kësang pan pim naë wa rongan ëa. Pël ëën pi wangaöökë ngaarëk is wel aisëak wëën omnarö yangerak wëa. ² Pël ëaan watepang ngön nentere nent yamëem nent ngës rëak epël mëëa. ³ “Niamaan kat wieë. Omën namp pim yaak së omnant öpöt olëa. ⁴ Pël ëën nant kamtaöök ngentiin intöröak oröak na. ⁵ Ën nant këlöökë rangk ngentia. Pël ëën yanget kënyangap wiaan yak teënt oröa. ⁶ Pël ëën këtëp ngaarëk apër maan öp pöt kotön saap wak umön rëa. Pöt misënöt kotut pötaanök. ⁷ Ën nant nönötë öngpök olëa. Pël ëën nönöt oröak ngep ëën sësë ëak mos ëa. ⁸ Ën nantökëer yang kolaptak olëa. Pël ëën pötökëer aprak ulöl sak kë kësang pan uta. Kengk nemorëët 30, nemorëët 60, nemorëët 100 pël uta.” ⁹ Ngön pipët maö së epël mëak pet ira. “Kätringöpök ngön epët kat wiip.”

*Yesu pi tol ëënak watepang ngönöt mapënëak mëëa
(Matiu 13:10-17; Luk 8:9-10)*

10 Omnarö sa pet yairën pimënt wëen pim ru 12 pöröere omën munt piiring wëaurö pim watepang mēëautē songönötön pēel mēëa. 11 Pēl ēēn epēl mēëa. “Anutu pimtök wa ngaöök nimēak wē ngön elēēp pōta songönte arēnokēēr pet yaalni. Ēn omën muntarö pit pōta songönte kat wiipanēak watepang ngön ök yak. 12 Pit Anutuu naē rē olaan pitēm saunatē kangut kērē olatan itöök itaampēnaatak kēēten yok pangk itnaampan ma katēēpök kat wiipnaatak songöntēn kēēkē kön nawiipan.”

*Omnant öpöt olēauta watepang ngönta songönte
(Matu 13:18-23; Luk 8:11-15)*

13 Pēl mēak epēl mēëa. “Watepang niak pōta songöntēn ēwat nasēn ma? Pēl yaēen tol ēak watepang ngön pout niaan ēwat sēn? 14 Omnampē öpöt olēa pöt ngönēn öpöt olēa. 15 Öpöt kamtaöök ngentia pötē ökörö pit ngönēn kat wiak wa lupmeri wiin Seten tapētakēēr wais wak sēpnaat. 16 Ēn öpöt kēlöökē rangk ngentia pötē ökörö pit ngönēn kat wiak tapētakēēr kent kön wiak wak öpnaat. 17 Pēl ēak lupötē misēn il natēēn. Pōtaanök akun kot nent kön wi kosang wesak wēen pitēm Anutuu ngön ngaarēk yeö pōtaan omnaröak kēlangön kat mowiak utpet mowasēn tapētakēēr wil kēlok ēēpnaat. 18 Öpöt nönötē öngpök ngentia pötē ökörö pit ngönēn kat wiipnaatak 19 wē koröpöökē omnantön kön selap ēēre monere urömen kentre kaur ēēre omën munt nantön war ē pēl yaēēn pötök ngep elmēēn ngönēn mos ēēpnaat. 20 Ēn öpöt kolaptak ngentia pötē ökörö pit ngönēn kat wiak wak

wëen pitëm wëwëatë kë ompyaut orööpnaat. Narö kë 30, narö kë 60, narö kë 100 pël orööpnaat.”

Esuwesi ngönte
(Luk 8:16-18)

²¹ “Talëpök esuwes mangiak wak së kapita öngpök mëere urta ikanöök wi pël ëëpën? Pël naëpan. Urta ngaarëk wesiren ëwa ëëpnaat. ²² Omën ëlëëp wia pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri sëpnaat. Ën ngep ëën wia pipot wiakaim wi naöpanëët. Ënëmak wëlël ëën omnarö itaampnaat. ²³ Katringëpök ngön epët kat wiip.” ²⁴ Pël mëak epël mëëa. “Ar nem ngönöt këëkë wesak kat wieë. Arök omnant omnaröaan elmëënë pöt Anutuuk tapël kaip ti nimpnaat. Pël ëak muntat kaö wesak nimpnaat. ²⁵ Namp Anutuuk ngön ompyaö nant mangkën taë wak öpna pöp muntat mampnaap. Ën namp mangkën taë wes wak naön ëëpna pöp kot weëa tapët Anutuuk kama wa ëp ëën elek öpnaap.”

Omnant öpöt olaan jaaröauta watepang ngönte

²⁶ Yesu pi ngön nent epël mëëa. “Anutuu wa ngaöök yanimë pöt epël. Omën namp pim yaak omnant öpöt olapnaat. ²⁷ Pël ëak rö kan ka uröore këtek wal ëak wë pël yeem rëngap jaaröön pöta songönte köpël öpnaat. ²⁸ Yanger pimtök kaamök elmëënë rëngap orööpnaat. Wet rëak rëngap orööpnaat. Pörekaan ëp wilëpnaat. Pörekaan këët ütöpnaat. ²⁹ Pël ëak köp sëën omnamp tööpnaat. Këët yatöa akunet temanöm yes.”

Këra lëläp kotupë watepang ngönte
(Matiu 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

³⁰ Yesuuk omnaröen ngön nent epël ök mëea. “Anutuu wa ngaöök yanimë pöt tolëelte? Ne oröp nantë ök ëak am? ³¹ Pipët këra lëlëp nampë ököt. Lëlëp pöp kot panëep, omën muntatë lëlëpöröak il yewas. ³² Pël yaëetak oröakökëer pöpök këra muntat il wesak wap wiak wëen intörö wais ngentiak kët kosöptak wëere ka ëp wi pël yaë.”

³³ Yesu pi watepang ngön nentere nent mëak ngönën ök maima. Pitëm ewat sêpnaat ök maima. ³⁴ Nent war wesak nemaan, watepang pëen maima. Pimtë ruuröaring pëen wëakëer war wesak ök maima.

*Kentöök Yesuu ngönte ngaarëk wa
(Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Kët taptak wiap kanök pim ruuröen epël mëea. “Tiar i kaö olëak ëngk komuntakël sêpa.” ³⁶ Pël maan omën kësang pörek wëen sêp mowesak teëntom piiring wangaöök ilëak yesën wang munt nant ënëm sa. ³⁷ Yesën kent kësang panë möak kaö maat wangaöök ilëak peö ëepënëak ëa. ³⁸ Pël yaëen Yesu pimënt wangaöökë kasngaël ngan rereкта rangk ka uraan it moilak epël ök mëea. “Rë yanu-ulaup, tiar kö sêpenëak yeëp ya ngës naën ma?” ³⁹ Pël maan wal ëak kentöön nga mëak i kaöön epël ök mëea. “Ni leng ëak wia.” Pël maan kentö leng ëen i kaö wiap sa. ⁴⁰ Pël ëen pitën epël mëea. “Ar oröpëen kasiin sak yeë? Arim kön wi kosang yewesaut won ma?” ⁴¹ Pël maan pit yaan sak neneren epël mëea. “Elei, omën epop tal namp apen? Puuk kentre i kaö maatön nga maan pim ngönte ngaarëk yeöp.”

5

*Yesuuk omën nampökaan urmerarö waö ë mëa
(Matiu 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ Pit i kaö olëak ëngk komuntakël Kerasa yangerak së oröa. ² Pël ëak wangaöökaan jaaröön omen urmerap pim lupmeri wëäö namp omën yangaöökaan së pi koirä. ³ Omën pöp omën yangaöök wë nga yaëen ingre morötë wii yaapötökre seenötök të yemowiin pangk naën yaaup. ⁴ Omnaröak kët ël epotë ingre morötë wii yaapötök tëëre seenötök të pël ëen wii yaapöt il olëak seenötta tapël il olëak wëen omnarö mor öpënëak yaëen pangk naën yaaup. ⁵ Pi rö kanre këtëk poutë omën yangaöökre rosiratë ka ureim wë ngön ë olëak aimeë pimtök pimtë koröpö kël möeimën utpet ëaup. ⁶ Omën pöpök kamaarek wë Yesuun itenak pöömpö së rar rë wesirak yaya yamëem ⁷ ngön ëak epël mëëa. “Yesu ni Anutu Ngaarëk Panëepë Ruup. Ni ne tol elnëëm? Ne Anutuu ëöetak niamaan. Ni këlangön nangkan.” ⁸ Yesuuk, “Urmerap ni, omnampökaan oröak se,” pël ök mëëa pötaanök. ⁹ Pël ëak Yesuuk pim yapinten pëël maan epël mëëa. “Nem yapinte Selap. Ten selap wë pötaanök.” ¹⁰ Pël mëak ke urak kimang epël mëëa. “Ten yang epër sëp wasënaataan waö elnëengan.” ¹¹ Pël ëen yang pörek tangitak pol narö kësang lupönöök wëa. ¹² Pël ëaan urmerarö pit Yesuun ke urak epël kimang mëëa. “Ni ten wes nimëen polöröa öngpök ilenaan sën.” ¹³ Pël maan Yesuuk kuure mak maan urmerarö pit omën pöpökaan oröak së polöröak ilëa. Pël ëen polörö

pöömpö sē parēaōōk orōak sē i kaōōk ilēak i nak wel wia. Pol pōrō selap 2000.

14 Pēl ēēn pol ngarangkörō kas sē kaare yang pōrekē omēn wēaurōen ök mē pet ira. Pēl ēēn omnarō itaampēnēak sa. 15 Pēl ēak omnarō pit pōten itaampēnēak Yesuu naē sē orōak itaangkēn omēn urmerarō selap piikaan orōak sa pōp kōnō koirak poē korōp urak Yesuu naē wel aisēaan ite-nak kas ēa. 16 Pēl yaēēn itenaurōak omēn urmerarō wakaima pōpē ngōnteere polōrōa ngōnte poutepar ök mēēa. 17 Pēl ēēn pit Yesu pitēm yanger sēp wesak sēpēnēak ke urak mēēa.

18 Yesu wangaōōk yeilaan omēn urmerarōaring wakaima pōp piiring sēpēnēak ke urak mēēa. 19 Pēl yaēēn Yesuuk ke mourak epēl mēēa. “Nim kak sē nimorōaring wē Akōpē nim naē retēng kaō elniak sant yaniwas pipta ngōnte ök mam.” 20 Maan omēn pōp Tekapolis yangerak ka 10 pōtē Yesuuk pim elmēa pōt pout ök maō sa. Pēl ēēn pit kat wiak yaan sa.

Yesuuk Sairasē koontupre öng namp ompyaō mowesa

(Matiu 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Pēl ēak Yesu pi wangaōōk ilēak ēngk komuntakēl sē orōak i pisōōk ngentiak wēēn omēn kēsang pim naē sē orōak wa top ēa. 22 Pēl yaēēn ngōnēn tupta ngarangk namp yapinte Sairas pi Yesuu naē sē pim ingrak tok oriak 23 kosang wesak epēl mēēa. “Nem koontup wel wiipēnēak yaē. Pōtaanök ni wais moresi mor wēēn ompyaō sak öp.” 24 Pēl maan kat wiak yesēn omēn kēsang pan pim ēnēm yesem pi il mowari yesa.

25 Pël yaëen pitëm tekrak öng namp öng yau-man ëeim wëen krismaki 12 ëak won saup wëa. 26 Öng pöp rotaaröak ya mëngkën pangk naën om këlangön kat wieim wëa. Pël yeem pim sumat meneimën won sa. Pël ëen yaumante won nasën om ëeim wëa. 27 Öng pöpök Yesuu yaauta ngönte kat wiak omnaröa tekrak wë Yesuu kasngaël së pim ulpëenëpök mësël elmëa. 28 Pöt, “Ne om pim ulpëenëpök mësël elmëema pöt ompyaö sumaat,” pël wesakök ëa. 29 Pël elmëen tapëtakëer won sëen kat men ëen pim koröpö taë sa. 30 Pël ëen Yesu pim weëre kosangö won yesem yaan kat men ëak omnaröa tekrak kaip tiak, “Talëpök nem ulpëenëpök mësël yaalnë,” mëak pëel mëëa. 31 Maan ruuröak epël mëëa. “Omnarö selap wë naröak mök ë yan-imëerek, “Talëpök neek mësël yaalnë?” pël angan.” 32 Yemaan Yesu pi pöt talëpök yaalmë pöt ëwat sëpënëak omnaröen it nalaan nal elmëa. 33 Öngöp pi pöt pim koröpök retëng oröa pöten itenak kas kön wiak reireë urak Yesuu naë së pim ingrak tok oriak pim songönte war wesak ök mëëa. 34 Pël maan puuk epël mëëa. “Koontup aë, nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesën. Pötaanök ya kë sak së ompyaö öm.”

35 Öng pöpön pël yamëem wëen omën narö ngarangkepë kaatakaan së ngarangkepön epël mëëa. “Nim koontup wel wiaarek këpök rë yan-ulaup koirak waisngan.” 36 Pël yemaan Yesu kat mowieë ngarangkepön epël ök mëëa. “Kön selap ëënganëp om kön wi kosang newas.” 37 Pël mëak omën muntaröen nga mëak Pitaare Semsre nanga-gap Sonringörö pitëmënt sa. 38 Së ngönën tupta

ngarangkëpë kaatak oröak omën selap pan pit ingre këlël aö ngön kaöp kaö aim wëën itena. ³⁹ Pël äak kakaati së omnaröen epël mëëa. “Ar tol ëënak ingre ya ilak aö epël yeë? Koontup wel nawiin om ka ura.” ⁴⁰ Pël yemaan sömre ëlak yeëa. Pël ëën pit koö ë mëën yaaröön ëlre pepaarring pim ruurö pëën koontupë wieëa pörek ilëa. ⁴¹ Pël äak koon-
tupë moresi moröak epël mëëa. “Talita kumi.” Pöt tiarim ngöntak, “Koontup, ni wal ëëmëak yeniak,” pël apenaat. ⁴² Maan tapëtakëër koontup wal äak sak waisö ëa. Koont pöpë krismakiat 12 pël won saup. Pël ëën omnarö itenak yaan utpet sa. ⁴³ Pël yaëën omnaröen ök mepanëak kosang wesak nga mëak koontup kaömp mangkën nëmpënëak mëëa.

6

Nasaret omnarö Yesu kasëng mena (Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Yesu pi kaare yang pör sëp wesak pimtë ka songöntakël yesën pim ruurö ënëm sa. ² Së wëën ngëëngk akunet temanöm sëën ngönën tuptak së ngönën ök mëëa. Pël ëën omën selap kat wiak yaan sak epël mëëa. “Elei, omën epët tarëkaan orö morëa? Èwat kësang eppel talëpök rë moula? Pël äak pim retëng kaö yaaö pöt kaö panë maimal yaë. ³ Tiar piin ëwat wë. Pi ka ök yarëaupë ruup. Pim ëlëp Maria. Yokot pim nangarö Semsre Yosep, Saimonre Yutas pörö. Èn koont pim nangaröeta tiarring wë.” Pël mëak piin kaaöre këëpöt elmëa. ⁴ Pël yaëën Yesuuk epël mëëa. “Tektek ngön yaaö namp ka nantëëröak piin ping wesak yema. Pël yaautak pimtë kaare yangerak wëën

piiring wëauröak kaö nasën wë wesak piin ping wesak nemaan ë yaë.” ⁵ Kak pörekörö pitëm piin kön wi kosang nemowasën ëautaan ya retëng weëre kosangring nant kësang pitëm naë namëngkën ëa. Om yauman omën kopët nampnamp pim more-siar rangk mowiak ompyaö mowesa. ⁶ Pël ëak pitëm piin kön wi kosang nemowasën ëa pötaan yaan sa.

*Yesuuk pim ru 12 pörö ya nga wes mëa
(Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6)*

Yesu pi ka muntatë ngönën ök maö seima. ⁷ Pël yeem pim ru 12 pöröen yas maan sëen urmerarö waö ë momëepënëak weëre kosang menak ngës réak kom ëak naar naar pël pël ëak wes momëa. ⁸ Pël ëak kan kourakë omnant wak sëpanëak nga mëak sungkörat pëen wak sëpënëak mëëa. Kaömpre kërre monere pöt wak sëpanëak mëëa. ⁹ Ing körötökëer mëak ulpëënaarta pouwaar mëëpanëak nga mëëa. ¹⁰ Pël mëak epël ök mëëa. “Kak nerek së oröak ka ilanë piptak pëen wë olëak oröak sën. ¹¹ Kak nerek së oröön ngöntre kar elniak arim ngönöt kat nawiin yaëen pöt kasëng menak ing porpor elmëak arim ingötëaan yangre ulölöt ka pöök kërë moolëak sëen pitëmtë songönöt kön wi-ipnaan.” ¹² Pël maan pit së lup kaip tiipënëak ngönën ök mëëa. ¹³ Pël yeem urmerarö selap waö ë momëëre yauman yaaurö selap tapël i kolapöt wa momëak ompyaö mowasö pël ëa.

*Erotök maan Son mëna
(Matiu 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)*

¹⁴ Yesuu yaauta ngönte aö aö yesem yang omp ak Erot pim naë oröön kat wia. Omën naröak epël

mëea. “Omën pipop Son i yamëaup pi wel wiak wal ëaup yak weëre kosangring ya retëng pipot yamëngk.” ¹⁵ Narëak Yesuun, “Elia,” pël mëea. Ën naröak, “Pi tektek ngön yaaö ngaan wakaimauröa ök namp.” ¹⁶ Pël yemaan Erot pi kat wiak epël mëea. “Won, Son nem ngernger ilaup pi tapöpök weletakaan wal ëak wë.” ¹⁷⁻¹⁸ Erot pi wet rëak pim nanëp Pilipë öngöp, Erotias, wa ëp ëa. Pötaanök Sonök Erotön epël ök mëea. “Ni nim nanëpë öngöp wa ëp ëan pöt yok pangk naën.” Pël maan Erotök Sonë nga mëea pötaan pi wali wak wii tëa. ¹⁹ Erotias Sonë piin nga mëeautaan ya sangën kön wiak mëmpënëak kan ap wesak sëp wesa. ²⁰ Erot pi pöt Sonön kön wiin omën wotpilre ompyaup pël weseë piin kasinkasin ëak mait elmëa. Pël yaëën yak Erotias pi namëngkën ëa. Pël yaëën Erot pi Sonë ngönöt kat wiak ëngk ma e wesak kön selap ëa. Pël yeemak kat wiipnaataanta kent ëa.

²¹ Wë ënëmak Erot pim wila akunet temanöm sëën pim ngarangköröere nga omën wotöököröere Kalili yangerakaan omën kaöarö wa top elmëak këere kaömp mena. Pël yaëën Erotiasë Son mëmpna kanö oröa. ²² Pit wa top ëak wëën Erotias pim koontup pitëm ëöetak së tan yaura. Pël yaëën Erotre piiring wëaurö itenak kent kön wia. Pël ëak Erotök koontupön epël mëea. “Ni omën nenten kent ëën aan pöt nimpaat. ²³ Pël mëak Aköpë ëöetak kosang wesak epël mëea. “Omën pasutön aan pöt nimpaat. Ën nem yangereta kom ëak kaö ner nimpëak aan pöt pangk nimpaat.” ²⁴ Pël maan koontup së ëlëpön epël mëak pëël mëea. “Ne omën oröpötön mam?” Maan ëlëpök mëea. “Son i

yamëaup pim kepönöön ma.” ²⁵ Pël maan koontup pi pöömpö omp aköpë naë së epël mëëa. “Ni Son i yamëaup pim kepönö peene tapëtakëër söwarweri wiak nampëak kent yaë.” ²⁶ Pël maan omp aköp pi ya utpet kön wia. Pël ëaap kaöapre omën piiring wëauröa ëöetak ngön kosang wesak ök mëëa pötaan kuure mak mëëa. ²⁷ Pël ëak teënt nga omën namp Sonë kepönö wak waisëpënëak mëëa. Pël ëën pi wii kaatak së Son ngernger ilak ²⁸ kepönö söwarweri wiak wak së koontup mangkën wak së pim ëlöp mena. ²⁹ Pël ëën Sonë ruurö kat wiak së sokur wak së yang kel weera.

*Yesuuk omën 5000 pörö kaömp mena
(Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Son 6:1-13)*

³⁰ Yesuu ngön yaaö omnarö ya nga ë im olëak kaalak së pim naë wa top ëak pitëm ya mëmpööre ngönën ök maö imautë ngönöt ök mëëa. ³¹ Pël ë pet irën omën selap yesën yewaisën yaëën kë sëëre kaömp në ëëpna mopö won yaëën ruuröen epël mëëa. “Tiarimënt omën wonrek së kë sëpa.” ³² Pël mëak pitëmënt wangaöök ilëak yang omën wonrekël sa.

³³ Pël yaëën omën selap pitëmtok itenak ëwat sak ka poutëaan i kaö pouuk kan pöömpö së wet rëak oröa. ³⁴ Pël ëën Yesu pi wangaöökaan oröak omën selap pan wëën itenak sëpsëp pep wonöröa ök wakaima pötaan yaköm kön wiak ngës rëak ngönën ngönöt selap ök mëëa. ³⁵ Pël yaëën könöp wali yesën itenak ruuröak Yesuu naë së epël mëëa. “Tiar yang omën wonrek wëën könöp wali yesrek ³⁶ ni omnarö wes mëën ka wia pötë së kaömp sum ëak nëmp.” ³⁷ Maan Yesuuk epël mëëa. “Arök nant

meneë.” Pël maan ruuröak mëëa. “Ten së 200 kina pötak kaömp sum ëak wais mampunëak yaan ma?” ³⁸ Maan epël mëëa. “Arim naë kaömp tolël ëak wiaarek së iteneë.” Maan pit së itenak, “Kaömp mor nas, ën i kaö imën kopët naar pël ëak wia,” pël mëëa. ³⁹ Pël ëën omnaröen nönö mö mëak rek mëak wel aisapënëak mëëa. ⁴⁰ Pël maan pit rek nemor 100, nemor 50 pël pël ëak wel aisëa. ⁴¹ Pël ëën Yesu pi kaömp mor nas pötiring i kaö imënaar wak kutömweriil iteneë Anutuun yowe mëak pelak omnarö kom ë mampënëak ruurö mena. Pël ëak i kaö imën pöarta tapël kom ë mampënëak mena. ⁴² Pël ëën pit pourö nak kep wesak ⁴³ kaut olaan wak kër 12 pötë waulön peö ëa. ⁴⁴ Omën kaömp na pörö selap pan, ompörö 5000.

*Yesu i kaöökë roro sa
(Matu 14:22-23; Son 6:15-21)*

⁴⁵ Kaömp na pet irën tapëtakëer Yesuuk pim ruurö wes mëën wangaöök ilëak ëngk komuntak Pesaita kakël wet rëak yesën pimënt omnarö wes mëa. ⁴⁶ Pël ëën yesën pimënt Anutuun ök mapënëak rosiraöök isa. ⁴⁷ Pël ëën koö yoolaan wangaö i kaö luptak yesën pimënt wëa. ⁴⁸ Pël ëak pi itaangkën kentö sëpnaalaan yamöön pit weë ngentiak poprak yaëen ëlpam walëpënëak yaëen kaöökë roro së pitëm naë oröak il mowasëpënëak ëa. ⁴⁹ Pël yaëen pit itenak kas kësang ëak, “Elei, waötöp ëngk yewais,” pël mëak merëk ëa. ⁵⁰ Pit pourö itenak kas kësang ëën pël ëa. Pël yaëen teënt epël mëëa. “Nemtök yewaiserek kas ëëngan.” ⁵¹ Pël mëak pitëm naë wangaöök ilaan kentö leng ëa. Pël ëën pit yaan sak ngön won sak wëa. ⁵² Pöt

kaömp mena pöta songönte ëngk ma e wesa pötaan pitëm lupöt om il wariak wëa.

Yesu pi Kenesaret yangerak omnarö ompyaö mowesa
(*Matiu 14:34-36*)

⁵³ I kaö olëak Kenesaret yangerak së oröak wangaö leng ë ulmëa. ⁵⁴ Pël ëën wangaöökaan yaaröön tapëtakëer omnarö Yesuun itenak ⁵⁵ kaatë pöömpö së yaumanörö urötring wak Yesuu wëautëel kat wiak pötëel seima. ⁵⁶ Pël ëën ka kaöre kot Yesuu yesautë yauman omnarö wak së ka tomök mowiin pim ulpëen kautak pëen mësël ëak ompyaö sëpënëak kék mëëa. Pël maan omën pël ëa pörö ompyaö sa.

7

Yuta omnaröa ëaröa yaautë ngönte
(*Matiu 15:1-9*)

¹ Parisi ngönën omën naröere ngön kosangötë ngarangk narö Yerusalem kakaan Yesuu naë së wa rongan ëa. ² Pël yeem pim ruuröakaan narö kaömp nëmpënëak ngön kosangta wieëaul mor i nairën kewilring kaömp yenën itena. ³ Parisiire Yuta omën pourö kaömp nëmpënëak pöt pitëm ëaröa ngön kosangta wieëaul mor iirakök yenauro. ⁴ Pötaanök sum yaaurekaan pitëm kaatë së oröak mor i nairën kaömp nanëmpan. Pöt pëen won kapre kelönre omnant pout iirak pitëm ëaröa ngön kosangta wieëaul yaaurö. ⁵ Pötaanök Parisiire ngön kosangötë ngarangkörö pit Yesuun epël mëëa. “Nim ruurö pit tol ëënak tenim kaöaröa ngön kosangöt ilak pitëm moröt i nairën omnant wak

yen?” ⁶ Maan epël mēea, “Kaar omnarö aë. Tektek ngön yaaö omēn Aisaia pim ngaanēer arimēen ngön ēa pöt kē yaarö. Pöt epël.

‘Omēn eporö pitēm kēmötök neen yaya yanēm pitēm lupötök kēepöt yaalnēaurö.

⁷ Pitēm ngönöt nem ngön kēeta urtak wiak nener rē yemoulaurö.

Pël yeem neen yaya yenēaan itaangkēn mos ē yaë.’

⁸ Ar Anutuu ngön kosangöt moolēak arimtē ngönöt kosang wesak wak wēaurö.”

⁹ Pël mēak epël mēea. “Arim ēaröa ngön kosangöt ulöl wesak aö imeē Anutuu ngön kosangöt utpet wesak komun yauraurö. ¹⁰ Mosesök kosang wesak epël ēa. ‘Nim ēlre pepaarē ngön ngar wak ompyaö elmē.’ Ēn nenteta epël. ‘Omēn namp pim ēlēpön ma pepapön utpet wesak mapna pöp mēn wel wiip.’ ¹¹ Mosesök pël yaatak ar ngön epël yaaurö. ‘Namp pim ēlre pepaar omēn nenten ap yewasēn omēn pim piarip kaamök elmēēpna pöt pim naē wiaan pöten, “Ne omēn epēt Anutuun yaö ēaup,” yemaan’ ¹² arök pim ēlre pepaarē ikanöök wē kaamök elmēēpna pöt il yemowariaurö. ¹³ Ar pël yeem arim ēaröa ngön kosangötē ēnēm yeē pötak Anutuu ngönöte ke ur yoolak. Pël yeem omēn utpet munt nantta yaaurö.”

*Yenautök omnaröa lupöt utpet newaspan
(Matu 15:10-20)*

¹⁴ Yesu pi pël mēak kaalak omnaröen ngön maan sēen epël ök mēea. “Ar pourö nem ngön ök niama epēt kat wiak kön wi sokoleē. ¹⁵ Omēn nēen yaatak yes pipötök lupmer utpet newasēn yaë.

Lupmeriaan jaarö pötök lupmer utpet yewas.
¹⁶ [Katringöpök ngön epët kat wiip.]”

¹⁷ Pël mëak omnarö wëen kaata kakaati yesën ruuröak watepang ngön pötaan pëel mëä. ¹⁸ Pëel maan Yesuuk epël mëä. “E, arta om köpël wëan ma? Omën nëen yaatak yes pipötök tol ëak lupmer utpet niwasëpën? ¹⁹ Pipot lupmeri nasën, yaatak sëen ya jaar pöten ar köpël ma?” Yesu pim ngön pöt, yenautök utpet naniwaspan pël mëä. ²⁰ Pël mëak yal menak epël mëä. “Lupmeriilaan omnant apër jaarö pötök utpet yaniwas. ²¹ Omën lupmeriaan jaarö pöt epot. Kön utpet, öngre omp nga yaaö, këkain, omën yamëngka, öngre omp wëwëet kom yaaö, ²² war, omën utpet panëet, morök, omën kewilringöt, keimön, omnaröen utpet wesak yaaut, iep inging, irikor. ²³ Omën utpet pipötök omën lupmeriilaan apër oröak lupmer utpet yaniwas.”

*Pinisia köpël öng namp Yesuun kön wi kosang wesa
 (Matiu 15:21-28)*

²⁴ Yesu kaare yang pör sëp wesak Taia kak naë së oröak ka nenta kakaati ilëak omnarö pim wëaut kat wiipanëak ëlëep wëaap tol ëak ëlëep öpën? ²⁵ Tapëtakëer öng namp pim wëaut kat wia. Öng pöp pim koontup lupmeri urmerap wëaup yak Yesuu naë së pim ingrak tok oria. ²⁶ Öng pöp pi maim Siria yangerak Pinisia yangerakaanëp. Pöpök pim koontupökaan urmerap waö ë mëepënëak ke urak mëä. ²⁷ Pël ëen Yesuuk epël mëä. “Rungaarö kaömp nak kep ëepënëak ëaut. Pötaanök rungaaröa kaömpöt wa ëp ëak

kentörö nemangkën ë yaë pöl ni maimap kaamök naalniingan.”²⁸ Pël maan öngöpök kangiir epël mëëa. “Aköp yaap yaan. Pël éaap kentörö run-gaarö kaömp yenën ikanöök wë lupöt ti ngentiin na yaë pöl ni kaamök elnë.”²⁹ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ni pil yaan nim koontupökaan waö ë yamëerek së.”³⁰ Pël maan öngöp kaatak së itaangkën pim koontup urmerap piikaan oröak sëën ompyaö ka uraan itena.

Yesu pi omën ngön won katun namp ompyaö mowesa

³¹ Yesu pi Taia kakaan kaip tiak Saiton kak il wesak Kalili i kaöökë naë Tekapolis yangerak ka 10 ëak wieëa pörek së oröa. ³² Pël ëën omën ngön won katun namp pim naë mësak së mores rangk mowiipënëak ök mëëa. ³³ Pël ëën omën pöp omnaröa naëaan mop nentakël mësak së ulmëak pim mor wotö kat kanöök mowiak waasöp ngësak yangapöök wa momëak ³⁴ kutömweriil iteneë ëm mëak omnampön epël mëëa, “Epata.” Tiarim ngöntak, “Kat kan të.” ³⁵ Maan katëep kan tëën yangapööta kaip tiin ngön yaap ëa. ³⁶ Pël yaëën Yesu pi pöta ngönte kaö wesak apanëak nga mëëa. Pi kosang wesak yemaan pit ke ur moolëak aö sëën kaö sa. ³⁷ Pit yaan panë sak epël mëëa. “Omnant pout ompyaö wes pet yair. Katunörö kat nga mowasööre ngön wonörö ngön nga mowasö pël yaë.”

8

*Yesuuk omën 4000 pörö kaömp mena
(Matiu 15:32-39)*

¹ Akun pötak omën kaö pan pim naë wa top äak wë këen wëen ruuröen ngön mëak epël mëä. ² “Ne omën kësang eporöen yaköm kön yawi. Pit neering wë kaömp nanën wëen kët nentepar nent äak yes. ³ Pit këen wes mëen pöt kan kourak yesem utpet äepnaat. Narö yang waliitëaan waisaurö.” ⁴ Pël maan ruuröak epël mëä. “Pultak wëep kaömpöt tarëkaan koirak omën selap eporö mangkën pangk äepën?” ⁵ Pël maan Yesuuk, “Arim naë kaömp tolël äak wia?” pël maan, “Kaömp 7,” pël mëä. ⁶ Pël maan omnarö wel aisapën mëak kaömp 7 pöt wak Anutuun yowe mëak pelak ruurö mangkën omnarö mena. ⁷ Pël äak i kaö imën kopët naar wieäa pöaar tapël wak yowe mëak omnarö mampënëak mëä. ⁸ Pël äen omën pourö nak kep wesak kaut olaan wak kër 7 pötë waulön peö äa. ⁹ Omën kaömp na pörö selap pan, 4000. Nëen wes mëen kaalak yesën ¹⁰ tapëtakëer ruuröaring wangaöök ilëak Talmanuta yangerak së oröa.

*Parisi omnaröak retëngtaan mëä
(Matiu 16:1-4; Luk 12:54-56)*

¹¹ Pörek wëen Parisi omnarö Yesuu naë së oröak kutömweri retëng nent oröön itaampënëak morök elmëak këkre tö mëak piiring ngön nga ela. ¹² Pël äen pi ya këlangönring ëm mëak epël mëä. “Omën peene akun eptak wë eporö ar tol äenak ya retëngët äëmëak yak? Ne yaap niamaan kat wieë. Ne utpet ke piloro arimëen ya retëng nent naalniingan.” ¹³ Pël mëak sëp wesak wangaöök ilëak ëngk komuntakël sa.

*Parisiire Erotë omnaröa yisötë ngönte
(Matiu 16:5-12)*

14 Yesem ruurö kaömpöt kat kol wiak sa. Pël een om kopët nent wangaöök wieëa. 15 Pël eaan Yesuuk pitën pepanöm mëak epël mëëa. “Ar Parisiire Erotë omnaröa yisötön ngarangk këëkë een.” 16 Pël maan pitëmënt neneren epël mëëa. “Tiar kaömp peretöt wak newaisën äautaan epël yenia.” 17 Pitëmënt pël yaan kat men ëak epël mëëa. “Kaömp peretöt kat kol wiak waisan pöten tol een neneren yemak? Ar songönten ewat nasën ma? Ar kön tektek nasën wë ma? 18 Ar iteneëak omnant këëkë itnaangkën eëre katöt wëak ngönöt këëkë kat nawiin yeë ma? Nem omnant yeë pöten kat kolak wë ma? 19 Ne kaömp 5 pöt kom ëak omën 5000 pörö mangkën nëen kaut om wiaan wak kër tol ëak waulön peö ëa?” Pëel maan, “12,” mëëa. 20 En kaömp 7 ëak kom ëak omën 4000 pörö mangkën nëen kaut om wiaan kër tol ëak waulön peö ëa?” Pëel maan, “7,” mëëa. 21 Pël maan epël mëëa. “Pöten ar om kön tektek nasën wë ma?”

Yesuuk Pesaita kak omën it il tēja namp ompyaö mowesa

22 Yesure ruurö Pesaita kak së oröak wëen omën naröak omën it il tēja namp Yesuu naë wak së mësël elmëepënëak ke urak mëëa. 23 Pël een omën it il tējaupë moresi wak kaöökë wilëngkëel së ulmëak itöörarë waasöp mongësak mores kepönöök mowiak pëel mëëa. “Omnantön ityaangkën ma?” 24 Maan it il tējaupök it ngaulak epël mëëa, “Ne omnaröen itaangkën këraatë ökörö sak waisak yaë.” 25 Pël maan Yesuuk pim mores itöörarë mowiin ompyaö sa. Ompyaö sak itöörar nga ngëna. Pël ëak omnant kamaarekre naë wieëa poutön këëkë pan itena. 26 Pël een Yesuuk, “Ka

epöök ilangan,” pël mäak pim kaatakë wes meën sa.

Pitaak Yesuu songönte war wes mëäa
(*Matiu 16:13-20; Luk 9:18-21*)

²⁷ Yesu pi pim ruurö koirak Sisaria Pilipai kakë naë ka kot wieëa pötëël sa. Kamtaöök yesem Yesuuk epël mäak pëël mëäa. “Omnarö neen talëp aim?” ²⁸ Pël maan epël mëäa. “Naröak niin, ‘Son i yamëaup,’ pël yaan naröak, ‘Elia,’ naröak ‘Tektek ngön yaaö namp wes,’ pël aim.” ²⁹ Pël maan epël mëäa. “Ën arimtok pöt neen talëp aim?” Pël maan Pitaak epël mëäa. “Ni Kristo, Anutuuk Yaö Niiaup.” ³⁰ Pël maan omnaröen pim songönte ök mapanëak nga mëäa.

Yesuuk pimtë wel wiipna ngönte war wes mëäa
(*Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27*)

³¹ Akun pötak Yesuuk ngës rëak war wesak epël mëäa. “Omën Këep ne wë ënëmak këlangön kësang kat newiire ngarangkre kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangöte ngarangkörö pit kasëng nemenak nemëngkën wel wiak kët nentepar nent yangaöök wieë wal ëëmaap.” ³² Ngön pöt war wesak ök mëäa. Pël ëen Pitaak pëentak koirak së ngës rëak nga mëäa. ³³ Pël ëen kaip ti ruuröa ngësël iteneë Pitaan nga mäak epël mëäa. “Seten, ni sëp newesak së kan newariingan. Nim yaan pipët Anutuu ngönte won, omën ngönte.”

³⁴ Yesu pi omën selap pörek wëauröere pim ruurö wa top ë ulmäak epël ök mëäa. “Omën namp pi nem ënëm elnëepënëak pöt pimtë könöökë kentöt këpöt weseë, ‘Ne Yesu pimëen wel wi-ima pöt pangk ëëmaap,’ pël wesak pim këra

yetapër waalak nem ënëm elnëep. ³⁵ Namp pim wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet kö sëpnaat. Ën namp nemëenre nem ngön ompyautaan yak wëwëet këepöt wasëpna pöt pim wëwëet orö morëëpnaat. ³⁶ Ën namp yangerakë omnant pout kent ëak weim wëen pötök pim wëwë ompyaut utpet mowasën won sëen omën pötök tolëel kaamök elmëepën? Pël naëpan. ³⁷ Ma namp pim wëwë ompyaut kaalak öpënëak pöt öröpöt kangüir mampën? ³⁸ Namp pi omën utpet ëak Anutuun kön wi kosang newasën yaaö eporöa tektrak wë nemëntre nem ngönëntaan kön wiin ëö ëëpna pöp pi Omën Këep nook nem Pepapë ëwaö nem rangk wiaan nem ensel ngëëngkörö koirak wais orök piin kaaö elmëëmaap.

9

¹ Ne yaap pan niamaan. E taua eporö arëkaan narö wel nawin wëen Anutuu wa ngaöök nimëëpna pöt weëre kosangring jaaröön itaampun sa.”

*Yesu pi möönre koröp maim wa
(Matiu 17:1-13; Luk 9:28-36)*

² Kët 6 ëak won sëen Yesu pi Pitaare Semsre pim nangap Son pörö koirak rosir wali naöök së pitëmënt wakaima. Pël ëak pi pitëm ëöetak möönre koröp maim wa. ³ Ulpëenëp kölam panë tëen ëwa elmëa. Pöt yang onnaröa naënganëel ëa. ⁴ Pël ëen pit itaangkën Eliaare Moses piarip orök Yesuring ngönaak yeem wëa. ⁵ Pël yaëen Pita pi köpël yak Yesuun köntak epël mëëa. “Kaöap, ten eprek wëen ompyaö yaë. Pötaan ka kot nentepar nent ëak ök

renaan, nent nimëen, nent Mosesëen, nent Eliaëen ääk.” ⁶ Ruurö pit yaan sak reireë yaurem Pita pi köntak pël mëea. ⁷ Pël yaëen tapët pöt uröam kölam ëwa nempel irë kaka elmëen Anutuuk uröamta öngpökaan epël mëea. “Epop nem Ruup. Ar pim ngönte kat wiin.” ⁸ Pël maan pit it nalaan nal ääk itena pöt Yesu pimënt wëa.

⁹ Pit rosiraöökaan yeirëem Yesuuk pitën pepanöm epël mëea. “Arim omën it köpëlöt ityaangk pöten omnaröen peene ök mangan. Ënëmak Omën Këep ne weletakaan wal ëënak omnaröen ök man.” ¹⁰ Maan ruurö pit ngön pöt yak wesak wë pitëmënt neneren epël mëea. “Weletakaan wal ëëpna pöt tol nent?” ¹¹ Pël mëak Yesuun epël mëak pëel mëea. “Elia wet rëak waisëpnaap ngön kosangötë ngarangkörö pit tol ëënak pël aim?” ¹² Pëel maan epël ök mëea. “Yaap, Elia pi wet rëak oröak Anutuu Yaö Neeaup nemëen omnant kopëta wasëpënëak äaut. Pötaanök ‘Omën Këepön utpet wesak mëak këlangön kat mowiipnaat,’ ngönëntak pël retëng ëa pöta songönte tol nent?” ¹³ Eliaan pöt epël ök yeniak. Pi yok oröak wëen omnaröak pitëm kentöök utpet mowasëpënëak ngönëntak ëa pöl elmëaup.”

Yesuuk yokot nampökaan urmerap waö ë momëa (Matiu 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Pit rosiraöökaan ru muntaröa naë së itaangkën omën selap pitëm naë oröak wëen ngön kosangötë ngarangk narö pitring ngön nga yaalem wëa. ¹⁵ Pël yaëen omën pörö Yesuun itenak yaan sak tapëtakëer së koirak yoöre ërëp mëea. ¹⁶ Pël ëen pi

epël mëak pëel mëëa. “Ar tol ëënak ngön nga yaal?”
¹⁷ Maan omën pöröakaan nampök oröak epël mëëa. “Rë yanuulaup, urmer ngön won sa nampök nem yokotup utpet yemowasënak wak yewais. ¹⁸ Yokot epop urmerapök kët ël epotë mök ë moolaan ngen-tiak këmtakaan kepop jaaröem këët nampnamp mënak ingre mor kosang sak wiaakë yaë. Pël yaëën nim ruuröa naë wak wais waö ëëpënëak ök maan pit ök ëën pangk naën yaë.” ¹⁹ Maan Yesuuk epël ök mëëa. “O omën kön wi kosang yewesaut wonörö, aë. Ar neen kön wi kosang nenewasën yeem kön wiin akun tolëël arring wë arim könömöt weim öm? Yokotup nem naë wak waiseë.” ²⁰ Pël maan yokotup wak yesën urmerap Yesuun itenak tapëtakëer yokotup mök ë yangerak moolaan rikrik yaurem wieë kepop yangësa. ²¹ Pël yaëën Yesuuk pepapön epël mëak pëel mëëa. “Epët akun taltak orö morëa?” Maan pepapök epël ök mëëa. “Kotuukëer. ²² Urmer epop yokotup utpet wasëpënëak esuwesiire imeri wa yemoolëaup. Ni pöta weëre kosang wiaan pöt tenipön yaköm kön niwiak kaamök elni.” ²³ Maan Yesuuk epël mëëa. “Weëre kosangtaan yaan. Pötaan niamaan kat wi. Namp pi kön wi kosang yewesautaring öpna pöp omnant pout yok pangk ëëpnaap.” ²⁴ Pël maan tapëtakëer rungaapë pepapök ngön ë olëak epël mëëa. “Ne kot nent kön wi kosang yaniwas. Nimtok nem kön wi kosang yewesaut wiapre kor epët kosang newas.” ²⁵ Pël yemaan Yesuuk omën selap pim naë së jaaröön urmerapön nga mëak epël mëëa. “Ngön won katun epop, ngön kosang yeniak. Ni oröak kama së kaalak waisngan.”

²⁶ Pël maan urmerap ngön kaëpëer oröak sëpënëak yokotup wa moolaan ngentiak wel ök wiak wieëa. Pël äaan onnarö itenak, “Wel wia,” pël mëëa. ²⁷ Pël yemaan Yesuuk yokotup moresi moröak wal ë tau moulmëa. ²⁸ Pël äak kaata kakaati yeilaan pim ruurö pëentak së epël mëak pëël mëëa. “Ten tol äak waö elmëënëak poprak äan?” ²⁹ Maan epël ök mëëa. “Urmer ke pipëlörö omën nentak won, kimang göntak waö ë momëët.”

Yesuuk pim wel wiipna ngönte ök maan akun nentepar äa

(Matiu 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Pit yang pör sëp wesak Kalili yangerak së oröak sa. Pöt onnarö piin kat wiipanëak ëlëöp sa. ³¹ Yesem ruuröen epël mëak rë moula. “Omnaröak Omën Këep ne ngaaröa moresi neulëen pit nemëngkën ket nentepar nent won sëen kaalak weletakaan wal ëëmaap.” ³² Pël maan pit ngön pöt kat wiak ëngk ma e ëen pëël mapënëak äak kas ëen sëp wesa.

Wotöök wëauta ngönte

(Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Pël ëen yesem Kapaneam kak së oröa. Pël äak kakaati së ruuröen pëël mëëa. “Ar kamtaöök oröpmorëenök neneren mëëaurö?” ³⁴ Pël maan pit om ngön won sak wëa. Pöt pit kamtaöök yesem, “Talëpök wotöök wë,” pël mëak neneren maö seima pötaanök. ³⁵ Pël ëen wel aisëak ruurö wa top elmëak epël ök mëëa. “Namp pi wotöök öpënëak pöt muntaröa kasngaël wë inëen elmëöp.” ³⁶ Pël mëak runga kot namp wak pitëm tektrak tau moulmëak moresök kaamök elmëë epël mëëa.

37 “Omën nemëen yak runga kot ke epëlöp sant elmëepna pipop ne sant elnëepnaap. Neen sant elnëepa pöpök nemënt won, nem wes nemëaupönta sant elmëepnaap.”

Utpetatëen këkre tö yaauta ngönte

(Luk 9:49-50; Matiu 18:6-9; Luk 17:1-2)

38 Sonök Yesuun epël mëëa. “Rë yanuulaup, ten itaangkën omën namp nim yapintak urmer-arö waö ë yamëen itenaut. Pël ëaupök omën pöp tiarim ënëm naën yaë. Pötaanök tenök pël ëëpanëak kan mowariaut.” 39 Maan Yesuuk epël mëëa. “Kan mowariingan. Namp nem yapintak retëng ke pipëlöt yaaupök tol ëak kengkën sak neen utpet wesak apën? 40 Tiarim yaat komun naurön ëëpnaapök tiarim karip kaamök yaalniaup pël sak öpnaap. 41 Ne yaap niamaan. Nampök ar Kristoë omnarö pël wesak i pëente nimpna pöt kangit won naëpan.

42 “Namp pi kot ke epëlöröakaan namp neen kön wi kosang yewesaupön këk maan pim kön wi kosang yewesaut sëp wasëpënëak yaëen pöt pël ëëpanëen narök wet reak kël kësangö pim mesetak öngö moutak i kaöök moolaan i nak wel wiipna pöt pangk ëëpnaat. Pöt omën pöpök maan kot ke epëlöröa namp pim kön wi kosang yewesaut sëp wasën pöt kangiir utpet kaö panëët pim naë orööpnaat. 43 Pël ëak nim moresök utpet nent koirën pöt il olam. Mor kopëtasring wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiarring wëen Anutuuk parëaöök es kosangwesi niolaan pangk naën ëëpnaat. 44 [Parëaöökë ngëëporö wel nawipnëerö. Esuwesta nariinwes.] 45 Ma nim ingesök

utpet nent koirën pöt il olam. Ing kopëtasring wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiarring wëën Anutuuk es parëaöök niolaan pangk naën ëëpnaat. ⁴⁶ [Parëaöökë ngëëpörö wel nawiipanëërö. Esuwesta nariinwes.] ⁴⁷ Ën omën nim itöök itaampëetak weru nuulaan utpet ëëmëak yeem pöt it pö ur olam. It kopët naööring Anutuu wa ngaöök yanimë pötak ömë pöt ompyaö. Pourarring wëën Anutuuk es parëaöök wa niolaan pangk naën ëëpnaat. ⁴⁸ Parëaöökë ngëëpörö wel nawiipanëërö. Esuwesta nariinwes. ⁴⁹ Tomunat yenautë yoola pöl esuwesök omën pouröa rangk olapnaat. ⁵⁰ Tomun pöt ompyaut. Pël äautak pim misëngö won sak wiaan tol ëak kaalak misëng wasën pangk ëëpën? Ar tomuneta ök sak wë neneraan mayaap ëeim ön.”

10

Öng wes yamëauta ngönte (Matiu 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Yesu pi pörekaan Yutia yangerere Yotan ëngk komuntakël së oröa. Pël ëak pörek wëën omën selap pan kaalak pim naë së oröa. Pël ëën pim yaaö pöl kaalak ngönën ök mëak rë moula.

² Pël yaëën Parisi naröak së morök elmëak pëël mëëa. “Omën namp pim öngöp wes mëën pangk ëëpën ma?” ³ Maan Yesuuk epël mëëa. “Moses pi pöta ngönte tolëël niia?” ⁴ Pël maan pit epël mëëa. “Namp wes mëëpënëak pöt pep kosangwer menak wes mëëpnaat. Moses pi pötaan kuure mak niiaut.” ⁵ Maan Yesuuk epël mëëa. “Moses pi arimtë lup kosang yaautaan yak ngön kosang pipët retëng

ë nina. ⁶ Pël äaap songöntak Anutuuk omën ket eëpënëak öngre omp pouwaar ket ë ulmëa. ⁷ Pël äa pötaanök omp namp pim ëlre pepaar sêp wesak öngöpë naë rë olaan ⁸ piarip möönre koröp kopët naö pël sak wë. Ngönte pël wia pötaanök piarip pouwaar won, kopëtap pël sak wë. ⁹ Anutuuk erën ë ulmëa pötaanök omnarök pangk kom naëngan.”

¹⁰ Pël mëak kakaati së wë ruurök Yesuun taptan pëel maan ¹¹ songönte epël ök mëëa. “Omp namp pim öngöp wes mëak muntap öpna pöp pi öngre omp wëwëet kom ëak saun koirëpnaap. ¹² Ën öng namp pim ompöp sêp wesak muntap koirëpnaap pi tapël öngre omp wëwëet kom ëak saun koirëpnaap.”

*Yesu pi rungaarö welaköt elmëa
(Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Omnarö pitëm rungaarö Yesuuk pim mores pitëm rangk mowiak welaköt elmëepënëak wak yesën pim ruurök pitën nga mëëa. ¹⁴ Pël yaëen pi itenak kön wiin utpet sëen ya këlangön kön wiak epël mëëa. “Nga mangan. Wes mëën naë waisëp. Kë pilorö Anutuuk wa ngaöök momëepënëak yaö yema pötaanök. ¹⁵ Ne yaap niamaan. Namp pi runga kot eporöa Anutuun kön wi kosang yewesa pöl naën eëpna pöt Anutuu wa ngaöök yamëautak yok pangk neilaan eëpnaat.” ¹⁶ Pël mëak pit moröëë pim mores pitëm rangk mowiak welaköt elmëa.

*Omën omnant kësang wieëaupë ngönte
(Matiu 19:16-30; Luk 18:18-30)*

¹⁷ Yesu pi pörek sêp wesak sêpënëak yaëen omën namp pöömpö së pim naë orök ingrak tok oriak epël mëak pëel mëëa. “Tenim rë yanuula ompyaup, ne tol ëak wëwë kosangta yaö sum?”

18 Maan Yesuuk epël mëëa? “Tol ëënak neen, “Ompyaup,” pël yenëaan? Anutu kopëtapökëër ompyaup. 19 Ni ngön kosangöt epël kat yawiaup. Ni omën mëngkanok. Öngre omp wëwëet kom ëënganok. Ni këkain ëënganok. Ni omën muntaröen kaar manganok. Ni muntarö morök elmëak pitëm omnant wa ëp ëënganok. Ni nim ëlre pepaarë ngön ngar öm.” 20 Pël maan omnamp pi mëëa. “Rë yanuulaup, pipot pout nem kotuukaan ë waiseimaut.” 21 Pël maan Yesu pi pöpön iteneë piin kent ëën epël ök mëëa. “Kopët nent wia pöt ëëm. Ni së nim omnant menak sumat wak omën omnant wonörö këëpöt wes man. Pël ëën kutömweri omnant kosangöt orö nirëëpnaan. Pël ëak wais nem ënëm elnë.” 22 Pël maan omnamp pi urömere kaar es kësang wieëaup yak këëpöt sak ya utpetaring sa.

23 Yesën Yesu kaip ti ruuröen iteneë epël ök mëëa. “Omën monere uröm kaö wieëaurö Anutuu wa ngaöök yamë pötak ilapënëak pomp ë yaë.”

24 Pël maan ruurö pit ngön pöt kat wiak yaan sak yaëën kaalak rangk epël mëëa. “Nem ruurö, Anutuu wa ngaöök yanimë pötak yeila pöt omën könöm panëët. 25 Pol kamel namp yok pangk wap poë koröp korir yamë pöökë kanöök ilapna pöt kengkën. Ën omën monere uröm kësang wieëauröak Anutuu wa ngaöök yamë pötak ilapna pöt könöm panëët.” 26 Pël maan ruurö pit kat wiak yaan panë sak epël mëëa. “Omën ke pilörö Anutuu wa ngaöök yamëautak neilaan ëëpna pöt omën tolëëlëpök wëwë kosangtak öpën?”

27 Maan ruuröen it kos ëëë epël mëëa. “Omnaröök pangk naëngan. Pël ëëneëetak Anutu ke nentere nent yaaupök omën ke pilötë kanöt koirëpnaataan

poprak naëpan.” ²⁸ Pita pi ngön pöt kat wiak Yesuun epël mëëa. “Kat wi. Ten omnant pout sêp wesak nim ënëm elniaut.” ²⁹ Maan Yesuuk epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Namp pi kaare yang, sasre nan, ëlre pep, koröngre ru, ëmre ya pöt nemëênre nem ngön ompyautaan yak sêp wasëpna pöp ³⁰ pi omën kangut kësang pan öpnaap. E yangerak wë kaare yang, sasre nan, ëlre pep, koröngre ru, ëmre ya omën pipot kööre tokë rangk orö morëëpnaat. Pël ëak wë ënëmak akun kaöaöök wëwë kosangët öpnaap. ³¹ Pël ëak pöt wetëëröakaan selap ënëm rapnaat. Ën ënëmaröakaan selap wetë rapnaat.”

Yesuuk pim wel wiipna ngönte ök maan akun nentepar nent ëa

(Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Pël mëak kan yesem Yesuuk wet rëak Yerusalemë kanöököl yesën sa. Pël yeem pöl ko wesak yesën pit yaan sa. Pël ëak ënëm imaurekaan kas kön wial sa. Pël yaëën pim ru 12 pöröen pëlëër wa top elmëak omnant pim naë orööpnaatön war wesak epël ök mëëa. ³³ “Kat wieë. Tiar peene Yerusalem kakë yewais. Pörek sëën Omën Këëp ne omnaröak kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröa naë neulëën pit ngön yaatak ne wel wiimëak neak ngönën köpëlöröa naë wes nemëën ³⁴ pitök ökre was neak waasöp ngës nenak pës nemöak këra yetaparak nemöön wel wiak akun nentepar nent won sëën kaalak wal ëëmaap.”

Semsre Son piarpim kaö sak öpënëak kimang mëëauta ngönte

(Matiu 20:20-28)

³⁵ Sepetii ruaar, Semsre Son, piarip Yesuu naë së epël mëëa. “Rë yanuulaup, tenip omën nenten kimang niaan nimpëak kent kön yawi.” ³⁶ Maan, “Tol elniimëak yak?” mëak pëël mëëa. ³⁷ Pël maan piarip epël mëëa. “Ni kat wiin wë ënëmak nim weëre kosang ierre kasiröök tenip nim kopi-rarë, namp yaapkëël namp katnëël, wel aisëëë ngarangk öpenaat.” ³⁸ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Arpim yenëak pöta songönte arip köpël wë. Ne kelöntak i kakam yaaut yen pöl këlangön kësang kat wiimaap. Pöt arip pangk ëënëëwaar ma? Ën omnaröak i yanimë pöl këlangön kësang kat newiip-naap. Pöt arip pangk ëënëëwaar ma?” ³⁹ Maan epël mëëa. “Yok pangk pël ëënaawaar.” Maan Yesuuk epël mëëa. “Nem i kakam numa pöt arip yaap nënëëwaar. Ën i nemëëpna pöt yaap pël ëënëëwaar. ⁴⁰ Pël ëënëëtak nem kopirarë yaapkëëlaan katnëël wel aisapnaata ngönte nook naëngan. Pël ëëpënëak yaö mëëauröakëër wel aisapnaat.” ⁴¹ Pël yaëën ru munt 10 pörö kat wiak Semsre Son piaripön kön wiin utpet ëa. ⁴² Pël yaëën Yesuuk wa top elmëak epël ök mëëa. “Yang nantë omp akörö pitëm omnarö nga ëak ngarangk yaalmë. Pël yeem pitëm ikanöök ngarangk narö moulmëën pitta tapël omnarö ngarangk yaalmë. ⁴³ Arim naë pël orööpan. Arëkaan namp kaö sak öpënëak pöt ar pouröa inëën elniip. ⁴⁴ Ën arëkaan namp arim wotöök sëpënëak pöt pi kot panë sak ar pouröa inëën panë elniip. ⁴⁵ Pi nem yeë epël ëëp. Omën Këëp ne arök inëën el-nëënek neiraan. Nemtok inëën yaat mënak omën pouröa kangiir nem wëwëet këëpöt wes nimpëak irëaup.”

*Yesuuk Yeriko kak omën namp it nga mowesa
(Matiu 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Yesure ruurö kak sê oröak ka pö il wesak yesën pitëm ënëm omën kësang sa. Pël yaëën omën il tēja omnant won namp kan ëöök wel aisëak wëa, yapinte Patimias Timiasë ruup, ⁴⁷ puuk, “Yesu Nasaret kakaanëp yes,” yemaan kat wiak ngës rëak ngön ë olëak epël mëëa. “Yesu Tewitë ëap, ni neen yaköm kön newi.” ⁴⁸ Pël yemaan omnaröak leng ëëpën mëak nga yemaan pi kat nemowiin ke urak kaalak ngön ëak epël mëëa. “Ni Tewitë ëapök neen yaköm kön newi.” ⁴⁹ Ngön yemaan Yesu kat wiak kamtaöök leng ëak tauëë epël mëëa. “Maan waisëp.” Pël maan omnaröak it il tējaupön epël mëëa. “Ngön yeniaarek kosang sak wal ëak wais.” ⁵⁰ Pël maan pi ngön pöt kat wiak tapëtakëër pim kelte er olëak wal ëak Yesuu naë sa. ⁵¹ Sê oröön epël mëak pëël mëëa. “Tol elniimëak yaan?” Maan it il tējaupök epël mëëa. “Aköp, ni aan ne it nga sum.” ⁵² Maan Yesuuk epël ök mëëa. “Nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesënrek sê.” Pël yemaan tapëtakëër itöörar nga sëën Yesuu ënëm sa.

11

*Yesu pi pol tongkiipök Yerusalem kak sê oröa
(Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Son 12:12-19)*

¹ Pörekaan yesem Yerusalem kak temanöm wesak Olip rosiraöök Petepasiire Petani ka pöteparë sê oröak Yesuuk ru naar wes mëak ² epël mëëa. “Arip ka ëngköök sê oröak tapëtakëër itaangkën pol tongki ru namp omnaröa wel naisaanëp wii ngan ë ulmëën öpna pipop wilak mësak waisën. ³ Yawilën omën nampök aripön, ‘Oröp ëënëak yeë?’

pël yeniaan pöt epël man. ‘Aköpök epopön ya. Teënt kaalak wes meën waisëpnaat.’ ” ⁴ Pël maan ruaar piarip së pol tongki ruup ka kanrak temanöm wii të ulmëen wëen koirak wila. ⁵ Yawilën omën pörek wëauröak itenak epël mëea “Aë, arip tol ëënëak yawil?” ⁶ Pël yemaan Yesuu ngön mëea pöt ök maan kat wia. ⁷ Pël ëen Yesuu naë mësak së pitëm ulpëenörö përeäk rangk wiin Yesu wel aisëa. ⁸ Pël ëen omën selap pitëm ulpëenöt përeäk kamtaöök mourö yesën naröak ya lupöök së kewisat ilak këemre kewis elmë sa. ⁹ Pël ëak omën selap, narö wetëere narö ënem, pël yeem ngön ëak epël maö sa.

“Yowe.

Aköpë këm ngöntak yewais epopön yaya mepa.

¹⁰ Tiarim ëap Tewit pim wa ngaöök mëa pöta ököt orööpënëak yaë.

Pötaan ërëpsawi ëëpa.

Anutu ngaarëk wëaup, yowe.”

¹¹ Pël elmë Yerusalem kak së oröak Yesu pi ngönën tup kaöeta kakaati së ilëak omnant itenak ëwat sak yanget wiap yoolaan pim ru 12 pörö koirak Petani kakë sa.

*Yesuuk kemmentën nga maan umön rëa
(Matiu 21:18-19)*

¹² Ëlpamök Petani kakaan wal ëak yesem Yesu këen elmëa. ¹³ Pël ëen kamaarekaan itaangkën kem nement ëp wileëa. Pël ëen uta wesak naë së ap wesa. Ulöp yauta akunet temanöm nasën yak ëpöt pëen wëa. ¹⁴ Pël ëen itenak epël mëea. “Niikaan ulöpörö utön omnarö kaalak nanën panë ëëpnaat.” Pël yemaan ngön pöt pim ruurö kat wia.

*Yesuuk ngönën tup kaöeten muumöngk mëäa
(Matiu 21:12-17; Luk 19:45-48; Son 2:13-22)*

¹⁵ Pël ëak Yerusalem kak sê oröak Yesu pi ngönën tup kaöeta kakaati sê itaangkën omnarö omnant ngawi yeem wëen itenak pit waö ë momëak omën mon ngawingawi yaauröa urötere omën int ekörö menak sum yewauröa uröt kaip ti moolëa. ¹⁶ Pël elmëak ngönën tup kaöetak omën ke pilöt wak sêpanëak nga mëäa. ¹⁷ Pël elmëak epël mëäa. “Ngönën pepeweri Anutuuk epël ëa. ‘Nem tup pipten yang ël epotë omnaröa kimang yenëa kaat pël apnaat.’ Ar pipël yaëen këkain yaauröa kaata ök yes.” ¹⁸ Pël yaëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit itenak, “Tol ëak mëngkën won sêpën?” pël mëak neneren mëäa. Pël ëak, “Omën pourö pim ngönëntaan yaan sak yaaurö,” pël mëak kas ëën sêp wesa. ¹⁹ Pël ëak wiap kan Yesure ruurö pit ka kësangö sêp wesak sa.

*Kemmenti umön rëauta songönte ök mëäa
(Matiu 21:20-22)*

²⁰ Ëlpamök kemmenti wëa pörek kaalak sê itaangkën këra pöment umön rëak wëa, misënötëaan ëpötë pout. ²¹ Pël ëen Pita itenak ngön mëäa pöt kön wiak epël mëäa. “Aköp itan. Këra kem nim umön rapënëak mëan pöment umön rëak wëep.” ²² Pël maan Yesuuk epël mëäa. “Ar Anutuun kön wi kosang weseim ön. ²³ Ne yaap niamaan. Nampök tomön epöön, ‘Tiak i kaöökël sê orö,’ pël yamëem kön selap ëak yok pangk pël ëepën ma won pël kön nawiin pim ök mëäa pöt kë orööpnaat pël kön wi kosang wasêpna pöt kë orööpnaat. ²⁴ Pötaanök ök niamaan. Ar

omën nentaan kön wiak Anutuun kimang manë pöt, ‘Yok wa,’ pël weseë kön kosang yawiin orö nirëepnaat. ²⁵ Kimang manëak omën nampë saunat arim naë wiaan pöt won wes moolan. Pël yaëen arim Pep kutömweri wë pöpök arimot tapël ent ë nuulapnaat. ²⁶ [Ën ar omnaröa saunat won wes nemoolan ëënë pöt Pep kutömweri wë pöpök arimot nemoolaan ëëpnaat.]”

*Yesure wotöökörö neneren morök elmëa
(Matu 21:23-27; Luk 20:1-8)*

²⁷ Yesure ruurö pit kaalak Yerusalem kak së oröak Yesu ngönën tup kaöeta kakaati së wëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö pit pim naë së oröak ²⁸ epël mëak pëel mëëa. “Nim eprek ë yaën pipot talëpë këm ngöntak ëeimën? Talëpök pël ëëm niia?” ²⁹ Maan Yesuuk kaalak epël mëëa. “Ne ngön kopët nent pëel niamaan. Ar këët ök neaan pöt ne talëpë këmtak omnant yeëan pöt niamaan. ³⁰ Sonë i mëeima pöt talëpök maan eima? Anutuuk ma pimtök kön wiak eima? Aan kat wiim.” ³¹ Pël maan pitëmënt neneren epël mëëa. “Tiar tol mapen? ‘Anutuuk,’ pël mapenaatep pi epël niepan. ‘Tol ëënak Sonë ngönten kön wi kosang newasën yeë?’ ³² Ën, ‘Son pimtök,’ pël mapenaatak pöteta omën pourö Sonön tektek ngön yaaö omën këep pël yamëëa pötaan kas ëa.” ³³ Pël mëak Yesuun kangiir epël mëëa. “Ten köpël,” maan Yesuuk epël mëëa. “Nookta ne talëpë këmtak yeëan pöt ök neniangan.”

*Wain ya ngarangk utpetaröa watepang ngönte
(Matiu 21:33-46; Luk 20:9-19)*

¹ Yesu pi watepang ngönöt apënëak ngës rëak nent epël mëëa. “Omën namp wain ya newer ngëntak ëm ök rëak wain ulöpörö wamp olapna yang öngöpö tëak ngarangk ëëpna ka wali nent ök rëa. Pël ëak ya omnarö ngarangk moulmëak pimënt yang wali nerek së wakaima. ² Pël ëak wë kë yaaröa akunet temanöm sëen inëen ru namp ulöp narö öpënëak ngarangk moulmëauröa naë wes mëen së oröön ³ tang möak waö elmëen elek kaalak sa. ⁴ Sëen ya pepapök kaalak inëen ru muntap wes mëen sëen kepönöök möak utpet mowesa. ⁵ Pël ëen pi kaalak muntap wes mëen së oröön mëna. Pël ëen kaalak muntarö wes mëen së oröön ngarangköröak nga elmëak narö tang möak narö mëna. ⁶ Pël ëen pimtë ru ulööpök kopëtap pimëtring wëaup pim ngönte ngaarëk öpnaat wesak wes mëa. ⁷ Pël ëen ngarangkörö piin itenak pitëmënt neneren epël mëëa. ‘Omën epöp pim pepapë mor kolut pout öpnaap. Pötaanök mëmpa. Pël ëen yaat tiarimëen sëpnaan.’ ⁸ Pël mëak mënak pim sokur ya lupöökaan wilëngkëël moolëa.” ⁹ Pël mëak Yesuuk epël mëëa. “Yaaweri pepapök ngarangkörö tol elmëëpën? Pi oröak ngarangk pörö mënak pim ya lupöök ngarangk ompyaö narö moulmëëpnaat. ¹⁰ Ngönën pepeweri ngön epël wia pöt sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?

‘Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes yewesir.

¹¹ Anutu pimtök pël yaalmëen itaangkën ompyaö panë yaë.’”

¹² Yesu pi pël maan wotöökörö pit watepang ngön pöt kat wiak pi pitëmëen ko wesak ya pël wesak wali öpënëak kön wia. Pël äautak omnaröen kas ëen sëp wesak sa.

*Yesuun takis yemengkautaan morök elmëa
(Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26)*

¹³ Yuta omën wotöököröak Parisiire Erotë omën narö Yesuun morök elmëepënëak wes mëa. ¹⁴ Pël ëen pit Yesuu naë së oröak epël mëëa. “Rë yanuulaup, ten nim songönte ëwat wë. Ni ngön kaar naën, yaap panëët yaaup. Ni isaare irëa pouröen omnant mööngkraar kangk naalmëen yaaup, omën ompyaut pëen Anutuuk ök niiaut omën pourö yaap wesak rë yanuulaup. Pötaanök ni aan kat wiin. Sisa takis monat yemangk pöt pangk yeë ma won? ¹⁵ Sisa pöp takis mampen ma Anutu pimënt mampen?” Pël yemaan Yesu pi pitëm morök yaalmëa pöten itenak epël mëëa. “Är tol ëënak morök yaalnë? Mon kël nent neneë.” ¹⁶ Pël maan nent mangkën pëël mëëa. “Könre yapin epot talëpëët?” Maan pit epël mëëa. “Sisaëët.” ¹⁷ Pël maan puuk epël mëëa. “Sisaën yaö ëa pipot Sisa mampun. Ën Anutuun yaö ëa pipot Anutu mampun.” Pël maan pit yaan sa.

*Weletakaan wal yaauta ngönte
(Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40)*

¹⁸ Pit yesën Satusi ngönën omën narö Yesuu naë sa. Pit weletakaan wal yaaö pöt won wia pël yaaurö. Pit së oröak epël mëak pëël mëëa. ¹⁹ “Rë yanuulaup, Moses pi tiarimëen ngön kosang nent epël retëng äaap. ‘Omën namp öng wak ru won wë wel wiin pöt pim nangapök kaalak öng pöp wak wë

rungaap oröön pöt pim nanëpë yaö sëpnaat.’ ²⁰ Pël èen omèn nanang narö 7 äak wakaima. Pël äaurö nanëp öng namp wak ru won wë wel wia. ²¹ Pël èen nang pim rakëp öng tapöp wak ru won wë wel wia. Pël èen ënëmak nang 3 pöpök öng tapöp wak ru won tapël wë wel wia. ²² Pël äaap omèn 7 eporö pit öng kopët tapöp wak ru won wë wel wiin ënëmak pitëm öng kapirëpta tapël wel wia. ²³ Pötaanök omèn 7 piporö öng kopët tapöp wauröep wë wal ëëpna akunaöök talëpë öng sëpën?” ²⁴ Pël maan Yesuuk pitën epël mëëa. “Ar ngönënre Anutuu weëre kosangöön ëngk ma e weseë irikor ngön yak. ²⁵ Weletakaan wal èënë akunaöök ar omnarö öngre omp naëngan. Kutöm enselöröa ök tek önëerö. ²⁶ Ën weletakaan wal yaauta ngön pöt, Moses pi këra kotumentëk es wëlëng yokotön itenak sëen Anutuu ngön ök mëëa pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? Ngön pöt epët. ‘Ne, Apramre Aisakre Yakop pitëm Anutu.’ ²⁷ Anutu pi wel wiauröaap won, öp wëauröa Anutu. Ar irikor ngön yak.”

*Yesuun ngön kosang kaöeten pëel mëëa
(Matiu 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Pit Yesuring neneren ngön kaip tiktik maim wëen ngön kosangötë ngarangk namp naë së kat wiin Yesu pi këëkë wesak kaip ti yemaan kat wiak epël mëak pëel mëëa. “Ngön kosang tal-tak kaöet?” ²⁹ Maan Yesuuk epël mëëa. “Ngön kosang kaöet epël wia. ‘Israel omnarö, ar kat wieë. Anutu tiarim Aköp, pi kopëtap Omp Ak Këëp. ³⁰ Pötaan nim lupmerre könöpre kön yaw-iautere weëre kosang pipot nem Omp Ak, Anu-

tuun muumöngk wasën wiaap.’ ³¹ Pöta kar nent epël wia. ‘Nimtëen lup sant yaën tapël nim karipön elmëem.’ Ngön kosang piptepar kaöetepar, muntat il yewas.” ³² Pël maan ngön kosangötë ngarangkëpök epël ök mëëa. “Rë yanuulaup, ni ngönte aan kat wiin kë panë yes. Anutu pi yaap Omp Ak kë kopëtap. Pim ök namp naön. ³³ Pël ëak piin lupre kön yawiaare weëre kosangöt muumöngk pëël elmëere ën nimtëen yaën tapël nim karipëen lup sant elmëëmëet piptak Anutuun kiri ke nentere nent ar yaaö pöt il yewas.” ³⁴ Pël maan Yesu kat wiin omnamp kön tektekring yemaan kat wiak epël mëëa. “Ni Anutuu wa ngaöök nimëepna pöta temanöm yesën.” Pël maan akun pötak omnarö Yesuun pëël mapnaaten kas ëen sëp wesa.

*Yesu pimtök Kristoon pëël mëëa
(Matiu 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Yesu pi ngönën tup kaöetak ngönën ök yamëem epël mëak pëël mëëa. “Ngön kosangötë ngarangkörö pit tol ëënak Kristo pi Tewitë ëap pël aim? ³⁶ Ngëëngk Pulöök Tewitën maan epël ëa.

‘Anutu puuk nem Aköpön epël yema.

“Ni wais nem yaapkëetak öm.

Pël ëaan nimëen kööre tok yaaö piporö nook nim weëre kosangöökë karök moulmëëmaat.” ’

³⁷ Tewit pimtök piin, ‘Nem Aköp,’ pël mëëaupök tol ëënak Tewitë ëap pël yaë?” Pël yemaan omën ngönën tup kaöetak wëaurö kat wiin misëng pan ëa.

*Yesuuk ngön kosangötë ngarangköröaan
pepanöm mëëa*

(Matiu 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Yesu pi ngön ök maö yesem yal menak epël mëäa. “Ar ngön kosangötë ngarangköröa utpetatön ngarangk këëkë ëën. Pit ulpëen waliit mëak wa topöök omnarö koirak ërëpsawi ngön mapnaaten kent yaaurö. ³⁹ Pël ëak ngönën tupötëëre këëre imën akunatë itëkëël omën kaöaröa urötë wel aisapnaaten kent yaaurö. ⁴⁰ Pit pël yeem öng kapiröröa omnant pout pitëmëën weimeë morök elmëak omnaröak pitën kön wiin isëpënëak Anutuun kimang wali yamëëaurö. Omën ke pilörö pit kangiir akunetak könöm kësangöt koirëpnaat.”

*Öng kapir omnant wonöpë ngönte
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Yesu pi ngönën tupta kakaati mon yawia urta ngësngësöök wel aisëë itenaan omnarö mon yawia. Pël yaëën omën mon kësang wieëa selap së mon kësangöt wia. ⁴² Pël yaëën öng kapir omnant won namp pi mon kot köp möa nentepar wia. ⁴³ Pël yaëën Yesuuk pim ruuröen ngön mëak epël ök mëäa. “Öng kapir omnant won epopë mon yawi eptak omën muntaröaat il yewas. ⁴⁴ Omën monaringörö pit ëlöt wiaan kopëtetepar yawi. Ën öng kapir epop pi omnant wonöpök pim wieëaut wiak won pan wesak wë.”

13

*Yesu pi ngönën tup kaöet utpet sëpnaata ngönte ök mëäa
(Matiu 24:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Yesu ngönën tuptakaan oröak yesën pim ru nampök epël ök mëäa. “Elei, ru yanuulaup itan.

Ngönën tup epët kël kosangötök taë panë wesak ök réaap. Ompyaö pan.” ² Maan Yesuuk epël mëëa. “Peene itaangkën kësangpel ök réaan itenak yaan pippel epël wi naöpan. Ënëmak ngaaröak wais tup epët tööl olaan kël naö naöökë rangk wi naöpan, utpet panë sëpnaat.”

*Këlangön akunet orööpnaata ngönte
(Matiu 24:3-14; Luk 21:7-19)*

³ Ngönën tup pöt nal komuntakël wiaan Yesu Olip tomök së wëën Pitaare Sems, Sonre En-tru pit së Yesuun pëentak epël mëak pëël mëëa. ⁴ “Omën nim yaan pöt akun taltak orööpën? Akun pöt temanön yesën oröpöt oröön ten itenak ewat sën?” ⁵ Pël maan Yesuuk ngës réak epël mëëa. “Ar omnaröak lupöt wa irikor elniipanëën këëkë ngarangk ëën. ⁶ Naröak wais nem yapintakël, ‘Ne Kristo,’ pël niak omën selap pitëm lup wa irikor elmëëpnaat. ⁷ Ar nga yapinte kat wiak kas ëëngan. Akun kaöaö ngolöp yaëën omën pipot wet réak orööpnaat. ⁸ Omën kur nementëkaanöröak kur nementekël nga ëëpnaat. Ën yang omp ak nampë omnaröak munt nampë omnaröaan nga ëëpnaat. Pël yaëën moupötta tapël we naöökël së möak naöökël pël ëëpnaat. Pël yaëën kaömp ngöntök kësangpel orööpnaat. Pipot öng nampë ru wilëpënëak lel yailën këlangön kat yawi pöta ök ëëpnaat.

⁹ “Ar omnaröen ngarangk këëkë ëën. Pit ar kaöaröa naë niulëën pitök maan ngönën tupötë pës nimööpnaat pötaanök. Ar nem ruurö pël weseë pitök ar yang ngarangkre omën omp ak naröa naë ngön yaatak niulëëpnaat. Pël ëën pitëm ëöetak nem ngönte tekeri wesak manëët. ¹⁰ Akun pöt

teent pet nairpan. Wet reäk ngön ompyaut yang el epotë pangk ë pet irëpënëäk äaut. ¹¹ Pötaanök ngön yaatak yanuulëen ngön tol nant man pël ääk kön selap eënganok. Akun pötak Anutuuk arim lupötë anëet ök niapna pipot an. Pël eën anë pöt arim ngönöt pël naëpan, Ngëengk Pulööke ngönöt pël eëpnaat. ¹² Omën naar nanëpök nangapëen kup mowiin mëmpnaat. Pëpapökta rupëen kup mowiin mëmpnaat. Ën koröngre ruuröak ëlre pepaarëen kup mowiin mëmpnaat. ¹³ Ar nem ru sak wë pötaan omën pourö ya sangën eën kööre tok elniipnaat. Pël eëpnaatak omën weë sak wëäk wel wiipnaarö Anutuuk kama öpnaat.”

Omën utpet panëet omnant utpet yewesauta ngönte

(Matiu 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Ënëmak omën utpet panëet omnant utpet yewesaut wiaapanëäk nga äaurek wiaan itaampunëet.” (Ar ngön epët sangk kelënëerö pöten këekë kön wiaan.) “Pël yaëen Yutia yangerak wëaurö kas rosiraöökël sën. ¹⁵ Pël yeem ka tomök öpnaapök kaata kakaati së omnant öpan. ¹⁶ Ën yaak öpnaapta kak së ulpëenre omnant öpan. ¹⁷ Elei, akun pötak ru kepringre ru kapa yemëaurö tol eëpën? ¹⁸ Ar omën kas yaaö pipot kopi akunetak orööpanëen Anutuun kimang man. Akun pötak ar yok pangk kas nasëngan pötaanök. ¹⁹ Akun pötak këlangön kaö panë kat wiinëet. Ke pil nent Anutuu kutömre yang ket äaurekaan yewaisem e wë eptak naaröön äaut. Ënëmeta naaröön eëpnaat. ²⁰ Aköp pi akun pöt mënt wasëpënëäk kön wia. Pi pël naën äa talte omën pourö kö sën. Omën yaö wesauröaan

akun pipët mënt wasëpnaat. ²¹⁻²² Akun pötak kaar omën selap oröak naröak pitëmtën, ‘Ne Kristo,’ pël yaan naröak, ‘Ne tektek ngön yaaö omnamp,’ pël niaapnaat. Pit omnarö morök elniin pitëm ënëm ëënëak retëng weëre kosangringöt ëëpnaat. Yaap, pit omën Anutuu yaö wesauröeta morök elniak pël ëëpnaat. Pötaanök nampök, ‘Kristo e oröak wë,’ pël yeniaan nampök, ‘Kristo ëngkrek oröak wë,’ pël yeniaan pöt kat mowiingan. ²³ Ne omën pöt naaröön wiaan ök yeniak. Pötaanök ënëmak yaaröön ëngk ma e wasnganok.”

Omën Këëpë orööpnaata ngönte
(*Matiu 24:29-31; Luk 21:25-28*)

²⁴ “Akun pötak omnarö këlangön kat wi pet yairën këtëp röök ulöpnaat. Pël ëën ngoonöpta ngaap yesën ²⁵ ariat kutömweriaan tiak yengentiin kutömweri omën weëre kosangringöt këlok sëpnaat. ²⁶ Pël yaëën Omën Këëp ne weëre kosangre iere kasir nemotring kutöm kepilötë yaaröön itaampnaat. ²⁷ Pël ëën nem enselörö wes mëën së nem omën yaö wesaurö yang we naöökaan naöök, oorekaan öngkrek, kutömre yang kauteparëëlaan wa top elmëëpnen ëa.”

Këra wasmentë ngönte
(*Matiu 24:32-35; Luk 21:29-33*)

²⁸ “Ar këra wasmentë yaë pöten kön wieë. Këra pöment ëp këre sak wil yewatën itenak kopi akunet temanöm yes pël yewas. ²⁹ Pöta ök omën yeniak epot yaaröön itenak pöt, ‘Pim waisëpna akunet temanöm sëën waisëpënëak yaë,’ pël wasënëët. ³⁰ Ne yaap niamaan. Omën e wë epörö wel wi won nasën wiaan omën yeniak epot orööpnaat.

³¹ Kutömre yang eptepar won sèpnaatepar. Ën nem ngön epèt won nasèpan.”

*Omèn Këepë akunet köpël wë pöta ngönte
(Matiu 24:36-44; Luk 17:26-30, 34-36)*

³² “Omnarö ar omèn pötë orööpna akun kë panëëten ewat naön. Ën ensel kutömweri wëauröere Anutuu Ruup neenta ewat naön. Pep pimtökëer ewat wë. ³³ Ar nem waisuma akuneten köpël wë. Pötaan ngarangk ëak ngaire wa kom ëeim ön. ³⁴ Omèn namp ka wauret wiaan yang wali nerek sèpënëak pim inëenörö ngarangk moulmëak neenem ya ngönöt mëak kaata ngarangkëp ngai ëëpënëak mapnaat. ³⁵ Pöta ök arimté wëwëat ngarangk këëkë ëeim ön. Ka pepap pi wiap kanök ma röök lupöök ma röökre ëlpamën yaëen ma wangam kanök orööpën pöten köpël wë pötaan ngarangk ëeim ön. ³⁶ Ar om ka ureim wëen teënt wais oröön yaan sënganëen. ³⁷ Ngön epèt ar omèn pouröen ök yeniak. Ngarangk këëkë ëeim ön.”

14

*Yesu mëmpënëak kup wia
(Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Son 11:45-53)*

¹ Kaömp yis namëenöt yenaare Anutuu mait elmëa akunetepar temanöm sèpënëak yaëen kët nentepar wiaan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö Yesu ëlëëp wak mëmpënëak ngön ë kopëta wesa. ² Pël yeem epël mëëa. “Omnarö pit tiarring nga elpanok akun kësangtak pël naëngan.”

*Öng nampök Yesu i köp nga kampët lë momëa
(Matiu 26:6-13; Son 12:1-8)*

³ Yesu pi Petani kak Saimon kësë ëaup pim kaatak së ilëak wëa. Pël ëak kaömp yenem wëen öng nampök i köp nga kamp ompyaö sum kësangring nent kep ompyautaring wak së réak kepönöök pout lë momëa. ⁴ Pël yaalmëen omën pörek wëauröakaan narök neneren këepöt ngön epël mëea. “Omën sum kësangringët oröp ëen utpet yewas? ⁵ I kamp ompyaö piptak mon 300 kina il wesak koirën omën omnant wonörö mangkën pangk ëëpnaatëp.” Pël mëak öng pöpön ngön kosang mëea. ⁶ Pël yemaan Yesuuk epël mëea. “Pël mangan. Ar tol ëënak maan pi ya këlängön kön yawi. Pi neen ompyaö pan yaalnë. ⁷ Omnant wonörö pit akun wali arring wëen sant elmëenëak pöt yok pangk pël elmëenëët. Ne pöt, arim naë akun wali naön ëëmaap. ⁸ Öngöp pi pim elnëepnaal yaalnë. Ne teënt wel wiin yang kel neweerëpnaat. Pötaan tiarim yeë pöl nem koröpöön kan yaö yaalmë. ⁹ Ne yaap niamaan. Ngön ompyaut yang ëlötë aö sëen pangk ëëpnaal öng epopë nem koröpöön kan yaö yaalmë epta gönteta aö sëen pangk ëëpnaat.”

*Yutasök Yesuun kup mowiipënëak mëea
(Matiu 26:14-16; Luk 22:3-6)*

¹⁰ Akun pötak Yesu ru 12 pöröakaan namp yapinte Yutas Keriot kakaanëp puuk kiri ar yaaö kaöaröa naë së piin kup mowiipënëak war wesak ök mëea. ¹¹ Pël ëen pit kat wiak ya kë sak sum mampënëak mëea. Pël maan pi Yesuun kup mowiipënëak kan ap weseima.

Yesure ruurö mait kaömp na
(Matiu 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Son 13:21-30)

¹² Kaömp peret yis namëenöt yena akun ngëëngktak Anutuu mait elmëautaan kiri sëpsëporö yamöa akunet temanöm yesën Yesuu ruuröak piin epël mëak pëël mëëa. “Ka taltak së Anutuu mait elmëa akunetak kaömp nëmpenaat ar ëak kopëta wasënëak kent kön yawiin?” ¹³ Pël maan ru naarën epël mëak wes mëa. “Arip kak së oröak omën namp i kepit wak wëen koirak pöt pim ënëm sën. ¹⁴ Pël ëak kaatak yeilaan pöt ilëak ka pepapön epël ök man. ‘Rë yanuulaupök, “Nem ruuröaring ka taltak Anutuu mait elmëauten kön wiinaan kaömp nën,” pël ya,’ pël man. ¹⁵ Pël ök maan ka kaö ngaarëk nent urre korumön ëak ompyaö wesauten pet elniin pötak tiarimëen kaömp ar ëak kopëta wasën.” ¹⁶ Pël maan ruaar kak së oröak mëëaul ëak mait kaömpöt ar ëak kopëta wesa.

¹⁷ Wiap kan Yesu pi ru 12 pöröaring ka pötak së ilëa. ¹⁸ Pël ëak kaömp yenem Yesuuk epël ök mëëa. “Ne yaap niamaan. Arëkaan nampök neen kup mowiipnaat. Neering kaömp yenem wë eporö arëkaan.” ¹⁹ Maan ruurö pit ngës rëak pöppöp epël mëak pëël mëëa. “Aköp, nook ma?” “Aköp, nook ma?” pël maö sa. ²⁰ Pël maan mëëa. “Ru 12 arëkaan namp neering kaömp peret iistak wariak mangkën yen epopök. ²¹ Omën Këëp ne ngönëntak nemëen ëa kan pöök së wel wiimaap. Ën nemëen kup mowiipna pöp, elei, kangut kësang pan öpnaap. Pim ëlëpök nawilën ëanëen ompyaö ëan tapön.”

Kë mena
(Matiu 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

22 Pit kaömp yenem Yesuuk kaömp nent wak Anutuun yowe mäak pel menak epël mäëa. “Epët nem mësëpëtak wa neë.” 23 Pël mäak wain kelön nent wak Anutuun yowe mäak mangkën pourö na. 24 Yenën mäëa. “Epët nem iit. Arimëen il yoolaan Anutuuk sulöp ngolöpët taë yewas. 25 Ne yaap niaamaan. Yangerak eprek wain iit peene nëën pet yair. Aarring kaalak nanën wë ënëmak akun kaöaöök Anutuu naë wain i maim nent nëmpenen ëa.”

*Yesu pi Pitaë yak mowasëpnaaten ök mäëa
(Matiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Son 13:36-38)*

26 Pit kaömp na pet irak ngönën tan nent mäak kakaan oröak Olip tomökël sa. 27 Kan kourak yesem Yesuuk epël mäëa. “Peene eptak ar pourö ne sëp newesak kas sënëët. Arim pël ëënë pöt ngönëntak ngön nent epël wia. ‘Ne sëpsëp ngarangkep mëngkën sëpsëpörö repak sëpnaat.’ 28 Ne yaap wel wiin weletakaan wal ë neulëen wet rëak Kalili yangerak së wëen ar ënëm waisënëët.” 29 Pël maan Pitaak epël mäëa. “Eporö sëp niwesak kas sëpën koröp. Ne pöt, pël naëngan pan.” 30 Pël maan Yesuuk epël mäëa. “Ne yaap niaamaan. Peene röök eptak kokor ngön nentepar naën wiaan ni akun nentepar nent yak newasumëët.” 31 Maan Pitaak epël mäëa. “Nimënt yanimëngkem ne nempënëak yaan pöteta yak naniwasën ëëmaap.” Maan ru pim karurö kaamök ëak tapël mäëa.

*Yesu pi Kesemani ngësöök Anutuun ök mäëa
(Matiu 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Pörekaan yesem yang lup nenta yapinte Kesemani pörek sê oröak Yesuuk ruuröen epël mëä. “Ar eprek wëen ne ëngkrek sê Anutuun kimang memaan.” ³³ Pël mëäk Pitaare Semsre Sonringörö koirak sa. Yesem ngës rêak ya këlangön kön wiak ya ngës pan ëä. ³⁴ Pël yeem epël mëä. “Ne ya këlangön panë yeem wel wiima yangap yaë. Pötaanök kosang newesak neering itiiit öpa.” ³⁵ Pël mëäk kot nent ëngkël sê ë kosaö yangerak wesirak këlangön akunet Pepapök kat wiin pël naën ëëpnaat ëen pöt mop mowiipënëäk kimang mëä. ³⁶ Pël yeem epël mëä. “Pep ni omnant poprak naën yaaup. Pötaanök ni kön wiin pangk ëen pöt këlangön nem naë orööpënëäk yaë epot mop wasum. Nem könöök won, nim könöökë wiaul ëëm.” ³⁷ Pël më pet irak kaalak sê itaangkën ka uraan Pitaan epël mëä. “Saimon, ni tol ëënak ka uraan? Kot nent neering itiiit naöngan ma? ³⁸ Moröktak wiap sënganëen lup itiiit wë Anutuun kimang maë. Arim lupöt kengkën yeëetak koröpöt könöm yaalni.” ³⁹ Pël mëäk kaalak sê kimang mëä tapët kaalak mëä. ⁴⁰ Kimang më pet irak kaalak sê itaangkën ka ureä. Pit ka urakaim olëak wal ëen pangk naën ëen ngön nent nemaan ëä. ⁴¹ Pël ëen kaalak sê kimang mëäk waisën akun nentepar nent sëen epël mëä. “Ar om ka könkön ureim wë ma? Peene epët nemëen kup mowiipna akunet temanöm yes. Omën Këep nemëen kup mowiak omën utpetaröa moresi neulëëpnaat. ⁴² Wal ëen sëpa. Omën nemëen kup mowiipnaap e yaarö.”

*Yesu wali wa
(Matiu 26:47-56; Luk 22:47-53; Son 18:2-12)*

⁴³ Yesu pi pël yamëem wëen pim ru 12 pöröakaan namp yapinte Yutas pöpring omën kësang pan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö maan inre tang wak së oröa. ⁴⁴ Yutas Yesuun kup mowiipna pöp wet rëak pitën epël mëëa. “Ar ëwat sënëen tot numaatak pël yaëen tapöp wesak wali wak taintaë wesak wak sën.” ⁴⁵ Pël mëak pi teëntom Yesuu naë së, “O Aköp,” pël mëak tot na. ⁴⁶ Pël yaalmëen itenak wak kosang wesa. ⁴⁷ Pël yaëen ru piiring wëauröakaan nampök pim öpwer yepatuukaan tëak kiri ar yaaö wotöököpë inëen ru namp möak pim katëep per olëa. ⁴⁸ Pël yaëen Yesuuk epël mëëa. “Ar neen ngaap wesak ne wali neönëak inre tang wak yewais ma? ⁴⁹ Ne kët ël epotë ngönën tup kaöetak aarring wëaup. Pël ëen ar akun pötë neneön ëaurö. Pël ëaap epël yaalnëen ngönën pepeweri nemëen retëng ëa pöt kosang yes.” ⁵⁰ Pël yemaan pim ruurö sëp mowesak kas sa.

⁵¹ Pël yaëen yokot ulwas namp poë koröpö pëen ureëaup pim ënëm yesën ⁵² wali wëen poë koröpö wil menak kas pöömpö sa.

*Yesu kiri yaaö wotöököpë kaatakël mësak sa
(Matiu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Son 18:13-14, 19-24)*

⁵³ Pit Yesu mësak kiri ar yaaö wotöököpë naë së wëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö wa top ëa. ⁵⁴ Pël ëen Pita pi ënëmënëm sa. Pël ëak kiri ar yaaö wotöököpë ka tomök oröak ëmööké kakaati së ilëak pit Yesu tol yaalmë pöt itaampënëak ngai omnaröa tekrak wel aisëak es mor yesa. ⁵⁵ Pël ëen kiri ar yaaö

kaöaröaere kansol pourö Yesu mëmpnaan omën naröak kaar rëak pim utpet äautön mapënëak ap wesa. ⁵⁶ Pël yeem omën selap pan pimëen kaar maan pitëm ngön pöt mëngkre mëngk naën äa. ⁵⁷ Pël yaëen omën naarök kaar epël mëëa. ⁵⁸ “Ten epël aan kat wiaut. ‘Ne ngëëngk tup omën moresök ök rëa epët tööl olëak kët nentepar nent omën moresök ök nerapanë nent ök remaat.’ ” ⁵⁹ Pöteta aan mëngkre mëngk naën äa. ⁶⁰ Pël ëen kiri ar yaaö wotöököpök pitëm tekarak wal äak Yesuun epël ök mëëa. “Pitëm nimëen ngön ya epëten tol yewasën? Ni kangiiir nent naëngan ma?” ⁶¹ Pël maan Yesu pi nerek wak nemaan wëen kiri ar yaaö wotöököpök epël mëak pëel mëëa. “Ni Kristo Yaya Yemak pöpë Ruup ma?” ⁶² Pël maan Yesuuk kangiiir epël mëëa. “Nimtë yaan pi tapët. Pötaanök ne niamaan kat wieë. Ènëmak Omën Këep ne Anutu weëre kosangëp pim yaapköel wel aisëak kutöm kepilötë yewaisën it nengempun sa.” ⁶³ Pël maan kiri ar yaaö wotöököp ya utpet pan ëen pimtë ulpëenëp keli yoolëem pim omnaröen epël ök mëëa. “Tol ëen omën munt narö piin ngön mapnaaröen kaalak ap weseim öpen? ⁶⁴ Pi Anutu il yemowasem utpet wesak yaan ar yok kat wia. Ar tol yak?” Pël maan epël mëëa. “Pi utpet yaarek wel wiip.” ⁶⁵ Pël mëak naröak ngës rëak waasöp ngës menak itöörarë ngep elmëë möak, “Talëpök yanimö?” pël mëak polisörö mangkën pitök wak möa.

Pitaak Yesuun yak wesa

(Matiu 26:67-75; Luk 22:56-62; Son 18:15-18, 25-27)

66 Pita pi ka tomök ëmöökë kakaati wëen kiri ar yaaö wotöököpë inëen koont nampök së 67 itaangkën Pita es mor yesën itenak epël mëëa. “Namp, ni Yesu Nasaret kakaanëpring wëaup.” 68 Pël maan pi yak wesak epël mëëa. “Ne nim yaan pipten ëngk ma e yewas.” Pël mëak ëm kanrak yaaröön kokor ngön ëa. 69 Pël ëen inëen koontup piin itenak kaalak omën naë wëauröen epël mëëa. “Yaap, pitëkaan omën namp epop.” 70 Pël maan pi kaalak yak wesa. Pël ëak akun kot nent wë olëak omën pim naë wëauröak epël mëëa. “Ni yaap pitëm toktakaanëp, Kalili omnamp.” 71 Pël yemaan Pita pi kosang panë wesak ngön köntak epël mëëa. “Ne Anutuu ëöetak omën arim yak pipopön köpëlëp.” 72 Pël yemaan kokor ngön aan nentepar ëa. Pël ëen Yesuuk ngön epël mëëa pöt kön wia. Kokor akun nentepar ngön naën wiaan akun nentepar nent yak newasumëëp mëëa pöten kön wiak yaköm ëen ing kaö ëa.

15

*Yesu Pailatë naë wak sa
(Matiu 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Son 18:28-38)*

1 Ëlpam walën kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöaröere kansol pourö wa top ëak Yesuu mëmpnaata ngönte kosang wesa. Pël ëak wii tëak naröak mësak së Pailatë naë moulmëa. 2 Pël ëen Pailatök epël mëak pëël mëëa. “Ni Yuta omnaröa omën omp aköp ma?” Maan “Yok yaan pi tapët,” pël mëëa. 3 Pël yemaan kiri ar yaaö kaöarö pit ngön kësang panë kosang wesak ök mëëa. 4 Pël yaëen Pailat pi Yesuun epël mëak pëël mëëa. “Pit nimëen ngön könöm wesak yaan

tol ëënak kat wieëak nerek naën yaën?” ⁵ Pël maan Yesu pi ngön kangut nemaan pan yaëën Pailat pi yaan sa.

*Pailatök Yesu mëmpënëak mëëa
(Matiu 27:15-26; Luk 23:13-25; Son 18:39–19:16)*

⁶ Krismaki poutë akun kësang pötak yang ngarangkep pi omnaröak omën namp wii kaatakaan wes mëepënëak maan pöt wes më pël yeëa. ⁷ Akun pötak omën namp wii kaatak wëa yapinte Parapas. Puuk omën muntaröa wotöök wëak nga yaalem namp mëna. Pël ëën pötaan wii kaatak ulmëa. ⁸ Pël ëën omën selap pit Pailatë naë së wa rongan ëak krismaki poutë yaalmëaul elmëepënëak ök mëëa. ⁹ Pël ëën Pailatök epël ök mëëa. “Yuta omnarö arim omp aköp mait elmëak wes nimëëmaan. Kat wiin pangk yaë ma?” ¹⁰ Yuta omën kaöarö Yesuun om pas kaaö kön wieë wii kaatak moulmëa pöt pi ëwat wëak pël mëëa. ¹¹ Pël maan kiri ar yaaö kaöaröak omnaröen Parapas Yesuu urtak wilak wes mëepnaan mapënëak këk mëëa. ¹² Pël yaëën Pailatök kaalak epël mëak pëël mëëa. “Pël ë kosang yewas pöt arim omp ak pël yemak pöp tol ëëm?” ¹³ Maan elek wiak mëëa. “Pi këra yetaparak wel wiip.” ¹⁴ Maan epël mëëa. “Omën epop utpet oröp nent ëa?” Maan rangkrangk ngön ë olëak epël mëëa. “Këra yetaparak wel wiip.” ¹⁵ Pël maan Pailat pi pitëm kentöt pet irëpnaak yak Parapas wes mëa. Ën Yesuun pöt maan pol koröp wapötringöök momöak këra yetaparak mööpënëak ngaaröa ngësë wes momëa.

*Ngaaröak Yesuun ököökre waswas elmäa
(Matiu 27:27-31; Son 19:2-3)*

¹⁶ Pël één ngaarö pit Yesu mäsak oröak së yang ngarangkepë ka kaö nerak ulmäak maan nga omën pourö pim naë wa rongan äa. ¹⁷ Pël äak ngaaröa ulpëen köp möa namp momäak wii öng oröauuk ul ket äa nent kepönöök mowaëa. ¹⁸ Pël elmäak rar rë mowesirak epël mëäa. “Yowe, Yuta omnaröa omp aköp.” ¹⁹ Pël mäak kalaö naöoring kepönöök momöak waasöp ngës menak rar rë mowesirak ngëengk yemowesaul ököök elmäa. ²⁰ Ököökre waswas pël elmäak ulpëen köp möaup përeak kaalak pimtëep më moulmäak këra yetaparak mööpënëak mäsak sa.

*Yesu këra yetaparak möa
(Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Son 19:17-27)*

²¹ Kamtaöök yesem omën namp koirä yapinte Saimon, Sairini kakaanëp, Alesantaare Rupas pi-arpim pepap. Pi yaakaan yewaisën koirak këk maan Yesuu këra yetapër waalën sa. ²² Yesem yang lup nenta yapinta Kolkota, tiarim ngöntak Kepön Kos pötak, së oröa. ²³ Pël äak wain iitaring i kön kat yokola nent irikor äak nëmpënëak mangkën kaaö äa. ²⁴ Pël één pit këra yetaparak möak pim ulpëenre poë koröpöt narö nant öpënëak ngasamtak wia. ²⁵ Pit këtëp kot nent luptakël yaaprën 9 kilok pötak möa. ²⁶ Pël äak pim kepön löötak epël retëng äa. “Epop Yuta omnaröa omën omp aköp.” ²⁷ Pël äak ngaare këkain omën naar, namp yaapkeël namp katnëël, mö ulmäa. ²⁸ [Pël één ngönëntak epël äa pöt kë oröa. “Omën utpet yaauröa rongantak ulmäaup.”] ²⁹ Pël één omnarö sak waisak

yeem piin sòmre ëlakëer kepön keke elmëak epël mëea. “Aë, ni, ‘Anutuu ngëëngk tupët tööl olëak kaalak akun nentepar nent ök remaap,’ pël ëauppe ³⁰ nimtë koröpö kaamök ëëm. Ni yaap Anutuu Ruup pöt këra yetaprakaan ent ëak ira.” ³¹ Pël yemaan kiri ar yaaö kaöarëere ngön kosangötë ngarangkörö pit tapël ökre was elmëak neneren epël mëea. “Pi omën muntarö kaamök yaaupök pimtëen poprak yaë. ³² Pi Kristo, Israel omnarö tiarim omën omp aköp pöt këra yetaprakaan ent ëak irap. Pël ëën tiar itenak piin kön wi kosang wasëpenaan.” Pël yemaan omën ngësngës mö ulmëa pöarta tapël utpet wesak mëea.

Yesu wel wia

(Matiu 27:45-56; Luk 23:44-49; Son 19:28-30)

³³ Këtëp luptak 12 kilok pötak wëen yanget koö olëak wieë së 3 kilok ëa. ³⁴ Pël ëën 3 kilok këtëp tingk wesak yengmaan Yesu pi ngön ëak epël mëea. “Eloi, eloi, lama sapaktani?” Pöt tiarim ngöntak epël. “Nem Anutu, nem Anutu, ni tol ëënak ne sëp yenewasën?” ³⁵ Pël yemaan omën pörek taueëaurö pit pöten kat wiak epël mëea. “E kat wieë. Eli-aan merëk yemaap.” ³⁶ Pël yaan omën namp pöömpö së i kaö kel newer wain i som yaautak wariak këkalëp kautak wa tëak Yesu nëmpënëak yemangkem epël mëea. “Kora. Elia pi wais kaamök elmëëpën ma won pöten iteempa.” ³⁷ Pël yemaan Yesu pi merëk kaö mëak wel wia.

³⁸ Wel yawiin ngönën tup kaöetak poë koröp kësang ngeröök uteëaumpel oorekaan luptak keliak nempelnempel ëa. ³⁹ Pël ëën ngaaröa wotöököp

Yesu pim koëel tau wëaup pi itaangkën Yesu wel wiin epël ëa. “Omën epop yaap Anutuu Ruup.”

⁴⁰ Yesu yamöön öng Kalili yangerakaan pim ënëm yesem kaömpre omnant kaamök elmë ima pörö kamaarek wë iteneëa. Öng pël ëa pöröakaan narö eporö. Maria Matala kakaanëpre Maria muntap Sems kotupre Yose pöaarë ëlëpre Salomi pörö. ⁴¹ Pit Kalili yangerakaan Yesuu ënëm inëen elmë imaurö. Pitëmënt pëen won, öng munt naröeta Yesuring së Yerusalem kak wakaima.

Yesu yang kel weera

(Matu 27:57-61; Luk 23:50-56; Son 19:38-42)

⁴² Kë yesa akun ngëengkët ëlpamökëen wiaan omnant kön yaaö akuneta wiap kanök Yosep Ari-matia kakaanëp sa. ⁴³ Pi kansolöröa wotöök wë Anutuu wa ngaöök nimëëpnaaten kent kön wieimaup. Puuk kas kön nawiin Pailatë naë së Yesuu sokuren ök mëea. ⁴⁴ Pël ëen Pailat pi teënt wel wia pöten yaan sak nga omnaröa wotöököpön yas maan sëen pëel mëea. ⁴⁵ Pël ëen nga omnaröa wotöököpök “Teënt wel wia,” pël maan kat wiak Yosepön sokur öpnaaten kuure mak mëea. ⁴⁶ Pël maan Yosep pi së poë koröp kölam naö sum ëak së Yesuu sokur yetaprakaan ent ëak poë koröp pöök kör koëak wak së pimtëen wesak kël öngöp tëa naöök wiak kël kaö naö kur kaip tiak kanrak il wari ulmëa. ⁴⁷ Pël yaëen Maria Matala kakaanëpre Maria Yoseë ëlëp piarip itena.

16

Yesu wal ëa

(Matu 28:1-8; Luk 24:1-12; Son 20:1-10)

1 Kë yesa akunet pet irën Maria Matala kakaanëpre Maria Semsë ëlëpre Salomiiringörö pit Yesuu sokurak kolap köp nga kamp ompyaut wa mëepënëak sum ëak kopëta wesa. 2 Pël ëak Sante ëlpam yewalën oröak kan kourak yesën këtëp apra. 3 Pël ëën yangaö temanöm yewasem neneren epël mëëa. “Yangaöökë kanrakaan këlö talëpök wa pëlëër niwiipën?” 4 Pël mëak itaangkën kël kësang pö wa pëlëër wieëa. 5 Pël ëaan yangaöök ilëak itaangkën omp ulwas namp ulpëen kölam waliip mëaup yaapkëel wel aisëaan itenak yaan sa. 6 Pël yaëën epël mëëa. “Yaan sëngan. Ar Yesu Nasaret kakaanëp yetaprak möaupön itaampunëak waisan. Pi eprek won wia. Yok wal ëa. Ur koseten iteneë. 7 Ar së pim ruuröere Pitaan ök man. ‘Pi Kalili yangerakël arimëen wet rëak sëpënëak ök niiaup. Pörek së itaampun.’” 8 Pël maan öngörö kas utpet ëak reireë urö yangaöökaan oröak kas pöömpö sa. Pël ëak kas panë ëën omnaröen ök nemaan ëa.

*Yesuuk Maria Matala kakaanëp ëö pet elmëa
(Matu 28:9-10; Son 20:11-18)*

9 [Yesu pi Santeetak ëlpam yewalën wal ëak wet rëak Maria Matala kakaanëp ngaan urmer 7 ëak waö ë momëa pöp ëö pet elmëa. 10 Pël ëën së piiring wëaö muntarö ingre ya ilak aim wëen ök mëëa. 11 Pël ëën Yesu pi wal ëak wëen öngöp itena ngön pöten kat wiin kë won ëa.

*Yesuuk ru naarën ëö pet elmëa
(Luk 24:13-35)*

12 Akun nentak ingre mor sauröakaan omën naar kak nerekë sëpënëak yesën kan kourak möönre

koröp maim wak ëö pet elmëa. ¹³ Pël elmëen piarip së ru muntaröen ök maan kat wiin tapël kë won ëa.

Yesuuk ru 11 pöröen ëö pet elmëa

(Matiu 28:16-20; Luk 24:36-49; Son 20:19-23)

¹⁴ Ënëmak ru 11 pörö wa top ëak kaömp neim wëen ëö pet elmëa. Pël ëak wal ëak wëen ite-nauröak ök maan pitëm lupöt il wariak wëen kön wi kosang nemowasën ëa pötaan kos elmëa. ¹⁵ Pël elmëak epël ök mëëa. “Ar yang ël epotë yesem omnaröa wëaul ngön ompyaut ök man. ¹⁶ Kön wi kosang yewesautaring i mëëpnaap pi kutömweri yaö sëpnaap. Kön wi kosang yewesaut wonöp pi pöt es parëaöökëen yaö sëpnaap. ¹⁷ Kön wi kosang yewesautaring öpnaarö nook weëre kosang mangkën retëng ke nentere nent epël ëëpnaarö. Nem yapintak urmerarö waö ë momëëpnaat. Ngön köngköm ngolöpöök apnaat. ¹⁸ Kamalörö moröak mësël ëëpnaat. I nak wel yawiaut nëen utpet nemowaspan. Yauman yaauröa rangk pitëm moröt mowiin ompyaö sëpnaat.”

Yesu kutömweri isa

(Luk 24:50-53; Ngön 1:9-11)

¹⁹ Aköp Yesu pi ngön pipël ök më pet irën Anu-tuuk wak kutömweri isa. Pörek së pim yaapkëetakël wel aisëak wë. ²⁰ Pël ëën pit kaare yang ël epotë pim ngönte aö sa. Pël yaëen Aköpök kaamök elmëak retëng nentere nent yaalmëem pim ngön yaaö pöt yaap pël pet elmëa.]

NGÖNËN PEPEWER
The New Testament in the Weri Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Weri long Niugini

copyright © 1984 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Weri

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

ec1ac06d-1c8c-5be3-8326-dcf0ceacd4c2